

AZERBAIJAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAIJAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

Küresel siyasetde ÇİN

Hazırlayan
Hümmet Elesgerov
1417.02020

BAKÜ 2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

KÜRESEL SİYASETDE ÇİN

Hazırlayan

Hümmet ELESGEROV

1417.02021

Danışman

Dr.İlhame GADIMOVA

BAKÜ 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ” 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Beynəlxalq Münasibətlər
(Uluslararası İlişkiler) ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Hümmət Ələsgərov Həsən
(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

Dr. İlhamə Qədimova Novruz
(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

1. İşin mövzusu Küresel Siyasətdə Çin

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ” 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet,Giriş,Birinci Bölüm,İkinci Bölüm,Sonuç

4. Buraxılış işi üçün lazımi materiallar

Yamaguchi,Shinji (2016), “The Continuity and Changes in China’s Perception of the International Order” :63-64-65

(www.nids.mod.go.jp/english/publication/kiyo/pdf/2016/bulletin_e2016_5.pdf), (11.02.2018))

TUNG, Chen-yuan (2005), “Overview of Chinese Economic Reforms: Initiatives,Approaches and Consequences”:3-4,

(www3.nccu.edu.tw/~ctung/Documents/W-B-a-18.doc, 19.03.2018)

JONQUIERES,de Guy (2014) “In search of China’s foreign policy”:1,

(<http://www.ecipe.org/app/uploads/2014/12/PB04.pdf>, 19.03.2018)

JAKOBSON, LINDA (2013) “China’s Foreign Policy Dilemma”:3-4-5,

(https://www.files.ethz.ch/isn/159724/jakobson_chinas_foreign_policy_dilemma_web_1.pdf, 17.12.2017)

AFET,(2015) “ China’s Foreign Policy and External Relations”:13,

([www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549057/EXPO_STU\(2015\)549057_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549057/EXPO_STU(2015)549057_EN.pdf), 21.03.2018)

WEISSMANN, Mikael (2015),“Chinese Foreign Policy in a Global

Perspective: AcResponsible Reformer “Striving For Achievement”:152,

(www.diva-portal.org/smash/get/diva2:817328/FULLTEXT01.pdf)

(23.03.2108)

DI,Yan–“China’s Employment Policies and Strategies”:1,

<http://www.oecd.org/employment/emp/37865430.pdf>,(25.02.20018)

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, certyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.)

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

Dr.İlhamə Qədimova Novruz

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi müddəti	
			plan üzrə	faktiki

1. Birinci Bölüm (Ocak – Mart 2018)

2. İkinci Bölüm (Aprel – Mayıs 2018)

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “____” _____ 2018-ci il

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.

2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA ÇİN'İN SİYASİ VE EKONOMİK TARİH

- 1.1. GENEL BİR BAKIŞ
- 1.2. ÇİN EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ
- 1.3. EKONOMİNİN ÖZELLİKLERİ
- 1.4. DIŞ TİCARETİN EKONOMİDE ROLÜ
- 1.5. ÇİN'DE İSTİHDAM VE BÜYÜMENİN TARİHSEL BAĞLAMI

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN DIŞ POLİTİKASININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

- 2.1. KARAR VERME SÜRECİ
- 2.2. SÜREKLİLİL VE DEĞİŞİM
- 2.3. KOMŞULAR VE ÖTESİ

SONUC VE ÖNERİLER

KAYNAKLAR

EK 1

ÖZET

Çin bugün binlerce yıllık genişlemenin ürünüdür. Rus İmparatorluğu ve Amerikan imparatorlukları gibi, Çin İmparatorluğu da iktidarın acımasız genişlemesinden geniş bir toprak üzerinde nispeten küçük bir çekirdekten kaynaklandı. Bu toprakların asıl sakinleri uzaklaştırıldı, öldürüldü ya da asimile edildi. Çin, tarihinin büyük bir kısmı için Doğu Asya'ya hükmetti ve dünyanın geri kalanıyla ilişkilerini kontrol etti. Ancak on dokuzuncu yüzyılda, Avrupa gücünün yükselişi Çin'e meydan okuyor ve nispeten kısa bir süre - belki de 100 yıl - Avrupalılar ve daha sonra Japonlar Çin halkına iradesini dayatmayı başardılar. 1949'da Halk Cumhuriyetinin kuruluşundan başlayarak, Çin kendini dünya meselelerinde bir güç olarak yeniden gündeme getirdi. Hükümeti halkı birleştirdi ve Han ve Qing imparatorluklarının edinmiş olduğu toprakların çoğunun kontrolünü ele geçirdi. Çin büyük güç statüsüne kavuşurken, tüm büyük imparatorlukların tarih boyunca sahip olduğu gibi davranması, Doğu Asya'nın hegemonik gücü olarak yerini sürdürmesi ve dünyanın geri kalanında etkisini olabildiğince genişletmesi beklenebilir.

Çin, 1949'dan beri Çin Komünist Partisi (ÇKP) tarafından yönetilen tek partili bir devlettir. Ancak, çoğunlukla varsayım olan katı bir şekilde hiyerarşik ve otoriter olmaktan ziyade, Çin'deki politik güç artık yaygın, karmaşık ve bazen de son derece rekabetçi. İktidarı ele geçirmesine rağmen, Parti ve onun üst düzey liderleri bir zamanlar olduğu gibi politika kararlarını her zaman dikte edemezler.

Bunun yerine, bugünün Çin'in politik süreci, politikayı etkileyen ve bazen belirleyen diğer politik aktörlerle aşılanıyor. Çin siyaseti bazı etkenler tarafından daha da karmaşılaşıyor. Daha resmileştirilmiş kurumsal bir altyapının yokluğunda, kişisel bağlar, politik kararlarda önemli bir rol oynayabilir ve halihazırda karışık bir sürece karşı öngörülemezlik katabilir. Ayrıca, farklı düzeydeki parti ve hükümet yapısı arasındaki disiplin, politikanın etkisiz bir şekilde uygulanmasına ve bazı durumlarda yolsuzlukla ilgili ciddi sorunlara yol açacak derecede zayıf olabilir. İçsel sorunlarına rağmen, ÇHC'nin Komünist Parti önderliğindeki siyasi sistemi geçmiş ve şimdiki zorluklara karşı son derece dirençli olduğunu kanıtlamıştır, ancak yine de stres altındadır ve isteksiz geçiş sürecine girmektedir. İronik olarak, Partinin iktidarda kalmaya olan bağlılığı, onu değişen koşullara sürekli olarak adapte etmeye zorlamakta ve pragmatik olduğu zaman siyasal süreçteki diğer katılımcılar ile artan bir şekilde uzlaşmaya gitmektedir. Çin'in siyasi sisteminin nasıl işlev gördüğü, güçlü yanları ve zayıf yönleri ile ilgili daha iyi bir anlayış, ABD milletvekillerinin ABD menfaatlerine doğrudan yarar sağlayan daha etkili politika kararları almasına yardımcı olabilir.

TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA ÇİN'İN SİYASİ VE EKONOMİK TARİHİ

1.1. GENEL BİR BAKIŞ.....	3
1.1.1. Cumhuriyet Dönemi (1949 – sonrası).....	3
1.1.2. Cumhuriyet Dönemi (1978 – sonrası).....	5
1.2. ÇİN EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ.....	9
1.2.1. Çin'in Reformlardan Önce Ekonomisi.....	9
1.2.2. Ekonomik Reformların Tanıtımı.....	10
1.2.3. 1978'den Bu Güne Ekonomik Gelişme.....	11
1.3. EKONOMİNİN ÖZELLİKLERİ.....	13
1.4. DIŞ TİCARETİN EKONOMİDE ROLÜ.....	15
1.5. ÇİN'DE İSTİHDAM VE BÜYÜMENİN TARİHSEL BAĞLAMI.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN DIŞ POLİTİKASININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. KARAR VERME SÜRECİ.....	24
2.2. SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM.....	26
2.2.1. Çin'in Yükselişi Diplomasinin Yeniden Değerlendirilmesini Zorluyor.....	28
2.2.2. Diplomatik İlkeler ve Temel İlgi Alanları.....	29
2.2.3. Xi Jiping Döneminde Süreklilik ve Değişim.....	30
2.3. BÖLGESEL GÜÇ MERKEZLERİ VE ÖRGÜTLERLE İLİŞKİLER.....	32
2.3.1. ASEAN.....	32
2.3.2. Japonya.....	35

2.3.3.	Güney Kore.....	37
2.3.4.	Kuzey Kore.....	39
2.3.5.	Rusya.....	41
2.3.6.	Şanghay İşbirliği Örgütü.....	42
2.3.7.	ABD/Trans Pasifik Ortaklık.....	45
2.3.8	Avrupa Birliği.....	48

SONUÇ.....	51
-------------------	-----------

KAYNAKÇA.....	52
----------------------	-----------

KISALTMALAR VE SİMGELER

AB	Avrupa Birliği
APEİ	Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği
ASEAN	Güneydoğu Asya Bölgesel Forumu
BM	Birleşmiş Milletler
CAFTA	Çin-ASEAN Serbest Ticaret Anlaşması
CMI	Chiang Mai İnisiyatifi
CMIM	Çok Taraflı Chiang Mai İnisiyatifi
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	Çin Komünist Partisi
DAZ	Doğu Asya Zirvesi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü

GİRİŞ

1978'de, Çin Halk Cumhuriyeti (PRC) dünyanın en fakir ülkelerinden biriydi ve nüfusun büyük çoğunluğu için yaşam standardı, yaklaşık yirmi yıl boyunca sadece bir miktar iyileşti. Çin aynı zamanda diplomatik olarak izole edilmişti, ancak uluslararası ekonomiye çok az bağlıydı ve bölgesel bir askeri güce biraz daha azdı. Bugün Çin, dünyanın en büyük ikinci ve en dinamik ekonomisidir. Son otuz beş yıl içinde, “insan refahında herhangi bir zamanda herhangi bir yerde en büyük gelişmelerden biri” yaratan bir “mucize” olarak kabul edilen bir ekonomik dönüşüm yaşadı.

PRC artık dünyanın en büyük ticaret ülkesidir ve ihracat ve ithalat politikaları dünyanın her köşesinde büyük bir etkiye sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri'ne küresel etkide bulunan ve tüm önemli uluslararası örgütlerin kilit üyelerine meydan okuyan yükselen bir güçtür. Çin ordusu, nükleer silahların müthiş bir cephaneliği ve hızla modernleşen bir denizaşırı donanmasıyla bir dünya klasiğidir.

Ancak, göreceli ekonomik refah ve kayda değer uluslararası yükselişinin başlangıcından önce, ÇHC bir dizi ulusal travma yaşamıştır.

1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başında, Çin, insanlık tarihindeki en ölümcül kıtlık, büyük ölçüde politik liderlerinin eylemleri ve etkisizliklerinden kaynaklandı. Bu felaketten kısa bir süre sonra, 1966'dan 1976'ya dek on yıl içinde merkezi hükümet organının çöküşü başladı, bu da ülkeyi iç savaş ve anarşinin eşiğine itti, Çin toplumunun dokusuna zarar veren ve geleneksel kültüre karşı kötü ve tahrip edici bir saldırı yapan ve ardından üst düzey liderler arasında güç mücadelelerini istikrarsızlaştıran bir terör saltanatı.

Kıtlık ve siyasi kargaşa, Mao Zedong'un Çin Komünist Partisi (ÇKP) başkanlığı yaptığı ve 1949'daki kuruluşundan 1976 yılında ölümüne kadar Halk Cumhuriyetinin tartışmasız ve büyük ölçüde şüphesiz lideri olduğu dönemde meydana geldi. Maoist dönem, (bu kitapta tartışılan) tam olarak başarısız değildi, ancak ezici bir bilimsel görüş, bir bütün olarak, ekonomik, politik, kültürel, çevresel ve diğer şekillerde Çin için bir felaket olmasıydı.

Çin'in bugün tanık olduğumuz küresel bir güç olarak ortaya çıkışı, Mao Zedong ile birlikte modern zamanların en etkili Çin siyasi liderleri arasında yer alan Deng Xiaoping liderliğindeki Mao sonrası ekonomik reform döneminin başlamasıyla birlikte, 1980'lerin başlarına kadar başlamamıştır.

Deng ve Mao'yu iktidarda takip eden diğer liderler, ülkeyi olağanüstü ekonomik sonuçlar ve diğer pek çok önemli değişimle Mao yanlısı olmayan bir yöne götürdüler.(Joseph,2004:3,4)

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN SİYASİ VE EKONOMİK TARİH

1.1 GENEL BİR BAKIŞ

1.1.1 Cumhuriyet Dönemi (1949 – sonrası)

Çin’de İç Savaşı komünistlerin kazanmasıyla Mao Zedong Tiananmen Meydanında 1949 tarihinde 300 bin kişinin karşısında Cumhuriyet’in teşekkülünü ilan etti.

Çinde Cumhuriyet dönemi 1949 yılından bu güne kadar olan zamanı kapsamaktadır. Cumhuriyet’in kuruluşunu en hızlı tanıyan ülkeler ise Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri oldu. 1949 yılında gerçekleşen devrim hareketini, “demokratik halk diktatörlüğü” olarak tanımlamak mümkündür. Sovyet Rusya’sında gerçekleşen bu olay ile kıyaslandığında köylü ve işçi katılımı bakımında birbirlerine benzemektedirler, ama gerçekleşen devrim alanının Sovyet Rusyası’ndan daha kapsamlı olması, köylüleri ve burjuvaziyi de içermesi bakımından, burada yaşanan devrimin daha farklı özelliklerinin olduğunu göstermektedir.

Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra gerçekleşen en önemli olaylardan biri de başkan Mao’nun yardım istemek amacıyla Rusya’ya ülke dışı gezinti yapması oldu ve bu gezinti hüsrarla bitti.

Bu olay sonrasında Mao Zedong ülkenin kalkınmasını sağlamak için tek başına uğraş vermiştir. Bununla birlikte 1958’de reformist hareketler başlatılmıştır. İlk önce toprak reformu başlatılmış, feodal ağalar kaldırılmış ve boşta kalan topraklar köylülere verilmiştir.

Enflasyon'un karşısını ala bilmek için sert fiyat kontrolü ve cahil köylü nüfusu için okuma yazma kampanyası başlatılmıştır.

Çin Başkan Mao liderliği ile Batı dünyasının gelişim hızını yakalaya bilmek için 1958 yılında “Büyük Atılım Hareketi” ile Çin'i bir sanayi toplumu düzeyine kadar getirmeyi denemiştir.

Gerçekleşen bu adım ile yaklaşık 900 milyon köylü zor gücüyle devlete ait çiftliklere gönderilmiştir. Çeliğin üretimini artırmak amacıyla tüm hurdalar çeliğe çevrilmiştir.Ama sonda bu olay 40 milyon insanın açlıktan ölmesiyle sonuçlanmıştır.”1959 Çin Kıtılığı “ olarak anılmaya başlanan bu trajedi, aynı zamanda insanlık tarihinin gördüğü en korkunç olaylardan biri olmuştur.(Yiğın,2009)

Komunistler iktidara geldikten sonra ilk önce köylerde kolektivleştirme sürecine başladılar.Çin'deki kolektivleştirme qolçomakların bir sınıf olarak iptal etme temelinde gerçekleştirilmemiştir, aksine , örnek teşkil eden girişimciler olarak görülmüşürler. Başlangıçta, qolçomakların etrafında çalışan işçiler olarak adlandırılan karşılıklı yardım için emek tugayları yarattılar. Üretimin artış hızı ile yüksek tipli kooperatiflerine dönüştüler. Bu şekilde, tedricen tarımın kolektivleşmesine eriştiler.

Çin'de toprakların rasyonel kullanımı için kollektifleştirmeye ihtiyaç vardı ve bu da olumlu bir iz bıraktı. Çin'de kolektivleştirmenin gelişmesi, Rusya'da olduğu gibi, üretimde bir düşüşe yol açmadı, aksine bir artış oldu.Mao özel üretim ve ticaret reformu hakkında diyordu: “Bize sadece kapitalistlerin ceplerinde deyil, aynı zamanda onların kafalarındaki kapital gerekiyor”.

Dönemin başbakanı Zuu Enlai ve Deng Xiaoping 1962’de Çin’de merkeziyetçiliği azaltıp özel girişime daha çok dikkat verilmesi için çalışmışlardır.Mao ortaya çıkan gelişmeleri bir karşı devrim olarak nitelendirerek, 1966’da Kültür Devrimi’ni ilan ederek Çin’I 10 yıllık karışıklık dönemine sürüklemiştir.Sivil kuruluşların,okulların çoğu kapatıldı, zulüm ülkede gittikçe daha da şiddetli hale geldi ve ülkenin tamamını kapsamlı bir şekilde içine aldı.Yanlış ekonomi merkezi planlama ve doğru bir şekilde yönlendirilmeyen modernleşme politikası ülkede görülmemiş bir kıtlık döneminin yaşanmasına neden oldu.

Ülkede açlığın neden olduğu 30 milyona yakın insan ölümü 1980’lerin ilk yıllarına kadar tüm dış dünyadan saklandı.Kültür Devrimi Mao Zedong’un 1976’da ölümüne kadar devam etdi.

(<http://srknzks.blogcu.com/cin-halk-cumhuriyeti-1949/13872196>)

1.1.2 Cumhuriyet Dönemi (1978 – sonrası)

1978 yılında düzenlenen ÇKP Onbirinci Kongresi 3. Genel Toplantısı Çin tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak tarihe geçmiştir.Çin ekonomisi Deng Xiaoping tarafından 1978 yılında piyasa ekonomisi prensipleri ile baştan yapılandırılmaya başlanmıştır.

Deng Xiaoping tarafından kabul edilen reform ve dışa dünyaya kapıları açma politikası 1979 tarihinden itibaren ÇKP tarafından uygulanmaya başlanmıştır.Uygulanmaya başlanan bu politikadan sonra Çin’de ekonomik ve toplumsal alanlarda dikkatleri üzerine çekecek kadar gelişme kaydedildi.Ülkenin tamamında değişimin olduğunu açığa vuran olumlu bir çok gelişme kaydedildi .

1979 yılından bu güne kadar geçen süre,hem ÇHC'nin kuruluşundan itibaren olumlu gelişmelerin kaydedildiği, hem de halkın en çok yarar sağladığı bir dönem oldu.

Reform, dış politika ve modernleşme yapılanması için uygun uluslararası bir ortam yaratmağa çalışan Komünist Partisi, tüm bunlar için oldukça çok çaba sarf etti. Komünist Partisi uluslararası konularda özgür ve barışsever bir politika izlemeye üstünlük verdi. Kuvvet kullanımına karşı çıkarak, ülkenin istiklalini ve egemenliğini korudu. Komünist Partisi ülkelerin birbirlerinin içişlerine karışmama,egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşı saygı, birbirlerine tehdit ve saldırı girişiminde bulunmama, sulh ve karşılıklı yardım içinde ilişkilerin yürütmelesinden yana bir politika yürütmeye çalıştı ve bu ilkeler çerçevesinde diğer ülkelerle ilişkileri geliştirme politikası izledi.

Deng Çin'de başa geçdikden sonra kendine özgü piyasa reformu başlatmasıyla, ölümüne kadar bu reformla Çin'de ortaya çıkan büyük değişimlere öncülük etmiştir.

Bu süreçde teknoloji, sanayi,bilim, tarım ve milli savunma alanlarında modernleşme bir hedef olarak belirlenmiştir.Yürütülen bu reform süreciyle ülke zenginleşmiştir.(Yığın,2009)

Günümüzdeki Çin ekonomisinin kurucusu olarak Den Xiaoping görülmektedir.O yönetime geldikten sonra sınıf mücadelesinin tamamlandığını da açıklamıştır.

Yönetime geldikten sonra açıkladığı bir proqramla yeni hedefin ekonominin canlandırılması olduğunu ilan etmiştir.Yeni kabul edilen modernleşme programı adı altında bazı alanların yenilenmesi hedeflenmiştir.

Diğer yandan sosyalizm artık sınıflar arası savaş, bölgeler arası eşitlik, eşit ücret kavramları ile anılmak yerine ülkenin yükselişi, ekonominin yeniden yapılanması, daha zengin ve güçlü olması ile ilişkilendirilmektedir. Ülkede gerçekleştirilen reform hareketlerinin en önemli özellikleri aceleci ve süratli şekilde uygulanmamasıdır. (Yiğın, 2009)

Komünist Partisi, bu yıllarda piyasa reformlarını gerçekleştirmekteydi. Sovyetlerin çöküşü ile birlikte insanlarda siyasi reform isteği artmıştır. Protestolar yapılmaya başlanmıştır. Protestocular ÇKP yönetiminde olan hükümetin siyasi yozlaşmaya içinde olduğu ve halka karşı baskıcı bir tutum sergilediğini iddiasını ileri süren farklı gruplardan olan insanlardan oluşuyordu. Protestocular ekonomik reformların ülke için fazla olduğunu ve bunun enflasyona , aynı zamanda alt sosyal sınıf üyelerinin işsizliğine getirib çıkarıldığını düşünüyorlardı. Üniversite öğrencileride protestolara aktif bir şekilde katılmaktaydı. İkinci nesil liderlerin ekonomik reformlara istekli olmaları ve bu reformlara karşı çıkan insanlar arasında bir çatışma ortaya çıktı.

Komünist partinin halen güçten düşmediğine inananlar 1989 yılında Tiananmen meydanında demokrasi taraftarı olan öğrencilere karşı bir katliam gerçekleştirdiler. İktidar bu protestoları bir baş kaldırı olarak kaleme vermiş ve silahsız öğrencilerin karşısına tanklarla, silahlarla çıkmış ve sonuç olarak iki yüzden fazla insan katledilmiştir. Bu olay sonrası dünya genelinde bir gerilim yaşanmıştır.

Askeri kuvvetlerin demokrasi gösterilerini zor gücyl geri püskürtmesi ve toplu katliamın yapılması Çin'e karşı olan itirazları çokaltmıştır.

Süper güç olan ABD'de bu olaya kendi tepkisini sert bir biçimde bildirmiştir, aynı zamanda Çin ile olan ilişkilerini kesmiş ve bu ülke ile silah ticaretini durdurmuştur.

1980'lerin ilk yıllarından başlayarak artan gelir dağılımı bozukluğu bu olayların temel başlangıç noktası olarak gösterilmektedir .

(https://tr.wikipedia.org/wiki/1989_Tiananmen_Meydan%C4%B1_Olaylar%C4%B1), (YİĞİN,2009,16).

Yeni devirde Çin ekonimik yükselmeyi içe kapalı politika yerine dışa açık politik bir yolla gerçekleştirmeye çalışmıştır.Bu yolda ilk adım olarak 1979 yılında kabul gören Çin ve Yabancı Sermaye Ortak Girişimler yasası gösteriliyor.Kabul edilen bu yasa ile Çin resmen dış yatırımlara açık hale gelmiştir.Gerçekleşen bu büyük olayı sonraki senelerde kabul edilen, Dış Sermaye alanını ve piyasayı daha da genişletecek yasalar izlemektedir.

Dış ticaret verileri bir ekonominin dünyaya ne kadar açık olduğunu belirgin bir şekilde gösteren en önemli verilerdir. 26 yıllık bir dönemi 1952-1978 dönem aralığında olan dış ticaret bilgilerini incelediğimizde, 26 yıllık dönemin sonunda toplam dış ticaretin ilk yıla göre 10 kat arttığını görebiliriz. Eğer diğer 26 senelik döneme yani 1978-2004 yılları arasına bakarsak toplam dış ticaretin 56 kat arttığını görebiliriz. 2008 yılı verilerine göre ise Çin'de 1.2 trilyon Dolar dış alım ve 1.4 trilyon Dolar dış satım gerçekleştirilmiştir. Heritage Foundation ve Wall Street Journal'ın hazırladığı sıralamaya göre Çin 2000'li yıllarda ticaret serbestliği bakımından etkili bir yükseliş yaşamıştır.

Çin'in bu yıllarda ekonomik anlamda daha dışa açık, özgürlükçü ve liberal bir yapıya sahip olduğunu göre biliriz. (Çalık,2011:165)

1.2 ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİMİ

1.2.1 Çin'in Reformlardan Önce Ekonomisi

1979'dan önce, Çin, Başkan Mao Zedong'un liderliğinde, merkezi olarak planlanmış veya komuta edilen bir ekonomiyi sürdürdü. Ülkenin ekonomik çıktısının büyük bir bölümü, üretim hedefleri, kontrollü fiyatlar ve ekonominin çoğunda tahsis edilen kaynakları belirleyen devlet tarafından yönetildi ve kontrol edildi.

1950'lerde Çin'in bireysel hane çiftliklerinin tümü büyük topluluklar halinde toplandı. Hızlı sanayileşmeyi desteklemek için, merkezi hükümet 1960 ve 1970'lerde fiziksel ve beşeri sermayeye büyük ölçekli yatırımlar yaptı. Sonuç olarak, 1978 yılına gelindiğinde, merkezi olarak planlanan üretim hedeflerine göre, sanayi üretiminin yaklaşık dörtte üçü merkezi olarak kontrol edilen,devlete ait işletmeler (KİT'ler) tarafından üretilmiştir. Özel şirketler ve yabancı yatırım şirketleri genellikle yasaklandı.

Çin hükümetinin merkezi hedefi Çin'in ekonomisini nispeten kendi kendine yeterli hale getirmektir. Dış ticaret genellikle Çin'de üretilmeyen veya elde edilemeyen malları elde etmekle sınırlıydı. Bu politikalar ekonomide çarpıtma yarattı.

Ekonominin çoğu yönü merkezi yönetim tarafından yönetildiği ve işletildiği için, kaynakları verimli bir şekilde tahsis etmek için piyasa mekanizmaları yoktu ve bu nedenle firmalar, işçiler ve çiftçiler için ürettikleri şeyin kalitesini daha fazla üretmeye yönelik az sayıda teşvik vardı(teşvik edici unsurların olması).

Çin hükümetinin istatistiklerine göre, Çin'in reel GSYİH'si 1953'ten 1978'e kadar yıllık ortalama% 6,7'lik bir hızla büyümüştür, ancak bu verilerin doğruluğu birçok analist tarafından sorgulanmış olmasına rağmen, bu dönemde Çin hükümet yetkililerinin (özellikle ulusaltı kademeler) genellikle çeşitli politik nedenlerle üretim seviyelerini abartmaktadır. Ekonomist Angus Maddison, Çin'in fiili ortalama yıllık reel GSYİH büyümesini bu dönemde %4,4 oranında artırıyor.

Buna ek olarak, Çin'in ekonomisi 1958'den 1962'ye kadar Büyük Atılım(**büyük bir kıtlığa yol açan ve 45 milyona kadar insanın ölümüne neden olan**), 1966'dan 1976'daki Kültür Devrimi'nin(**yaygın siyasi kaosa neden olan ve ekonomiyi büyük ölçüde bozan**) de dahil olduğu Başkan Mao Zedong'un önderliğinde önemli ekonomik çöküşler yaşadı. 1950'den 1978'e kadar, Çin'in kişi başına düşen GSYİH'sı, bir ülkenin yaşam standartlarının ortak bir ölçüsü olan satın alma gücü paritesi temelinde ikiye katlandı.

Bununla birlikte, 1958'den 1962'ye kadar Çin yaşam standartları %20,3 oranında ve 1966'dan 1968'e kadar ise % 9,6 oranında düştü. (Morrison,2008:3)

1.2.2 Ekonomik Reformların Tanıtımı

1979'dan itibaren, Çin birkaç ekonomik reform başlattı. Merkezi hükümet çiftçilere fiyat ve sahiplik teşvikleri başlatmış, bu da onların ürünlerinin bir bölümünü serbest piyasada satmalarını sağlamıştır. Buna ek olarak, hükümet yabancı yatırımları çekmek, ihracatı artırmak ve Çin'e yüksek teknoloji ürünleri ithal etmek amacıyla kıyı boyunca dört özel ekonomik bölge kurdu.

Aşamaları takip eden ek reformlar, başta ticaret olmak üzere birçok sektörde ekonomi politikalarının desantralize edilmesini amaçladı. Çeşitli işletmelerin ekonomik kontrolü, devlet planlamasının yönlendirilmesi ve yönlendirilmesinden ziyade genellikle serbest piyasa ilkeleri üzerinde faaliyet göstermesine ve rekabet etmesine izin verilen il ve yerel yönetimlere verilmiştir. Ayrıca, vatandaşlar kendi işlerini kurmaya teşvik edildi. Ek kıyı bölgeleri ve şehirler, serbest piyasa reformları ile deney yapmalarına ve yabancı yatırımı çekmek için vergi ve ticaret teşvikleri sunmalarına izin veren açık şehirler ve kalkınma bölgeleri olarak belirlenmiştir. Ayrıca, geniş bir ürün yelpazesinde devlet fiyat kontrolleri yavaş yavaş ortadan kaldırıldı. (Morrison,2008:4)

Ticaretin serbestleştirilmesi de Çin'in ekonomik başarısının önemli bir anahtarıydı. Ticaret engellerinin kaldırılması daha fazla rekabeti teşvik etti ve DYY akışını (girişlerini) etkiledi. Çin'in ekonomik reformların kademeli olarak uygulanması, hangi politikaların, ülkenin diğer bölgelerinde uygulanabilmesi için uygun ekonomik çıktılar ürettiğini belirlemeye çalışmıştı. Deng Xiaoping'in “taşlara dokunarak nehri geçmek” olarak adlandırdığı bir süreç. (Morrison,2008:4)

1.2.3 1978'den Bu Güne Ekonomik Gelişme

1978 yılında, Çin lideri Mao Zedong'un ölümünden sonra bir politika mücadelesinden sonra, Deng Xiaoping ve diğer pragmatik Çin reform liderleri Çin'in planlı ekonomisini yavaş yavaş pazar ekonomisine dönüştürmeye ve Çin'i dış ticarete, yabancı yatırıma, yabancıya açmaya başladı.

Çin hükümetinin sıkı denetimi ve gözetimi altında olan teknoloji ve ihracat odaklı geliştirme. Çin'in hedefi, hızla büyüyen küresel ekonomiye katılımın faydalarını elde edebilecek, dikkatli planlanmış, yakından düzenlenmiş fakat pazarlanan bir ekonomiyi geliştirmektir. 1978'den sonra, Çin hükümeti nakliye, iletişim, enerji, madencilik, üretim ve finansal hizmetler de dahil olmak üzere başlıca Çin sanayi ve ekonomik sektörlerini sahiplenmeye ve kontrol etmeye devam edecektir.(Thomas:25,26)

ÇKP 11.Kongresi'nin 18-22 Aralık 1978 tarihli Üçüncü Plenumunda yapılan “reform ve açılış” hakkındaki tarihi karar, Çin'in reform döneminin başlangıcını işaret etti. O zaman, Çin ekonomik sistemini ve yapısını yeniden düzenleyerek üretkenliği arttırmak ve yaşam standartlarını yükseltmek için net bir arzuya sahipti, ancak yeni sistemin nasıl bir şey olacağına dair net bir amacı yoktu. Dahası, reformun iyi tasarlanmış bir strateji veya politika önlemleri yoktu.

Önceden tasarlanmak yerine, belirli reform tedbirlerinin seçimi ve geçiş sırası, hükümetin ekonomik sistemde ortaya çıkan sorunlara ya da krize yönelik pragmatizmini ve sorunları hafifletmek ya da çözmek için kullanılabilecek fırsatları yansıtıyordu. Hükümetin, belirli reform tedbirlerine yönelik felsefesi, Deng Xiaoping'in ünlü sözleri ile en iyi şekilde yansıtılıyor: Fareyi yakalayabildiği sürece beyaz bir kedi ya da kara kedi olduğu farketmez, iyi bir kedidir. Geridönüşümde, 1970'lerin sonlarında ve 1980'lerin başlarında Çin'deki ekonomik reformların ilk kısımları, tarımda sözleşmeli sorumluluk sisteminin uygulanmasını içeriyordu. Çiftçiler, kollektif çiftçilikten ziyade bireysel araziler üzerinde fazlalık elde edebildiler.

Bunu, ilçe ve köylerin sahip olduğu ilçe ve köy işletmelerinin kurulması izledi. Buna ek olarak, Çin'in uluslararası ticareti genişletmeye ve doğrudan yabancı yatırımlara izin vermeye başladığı bir açılış politikası başlatıldı.

Bu girişimler, çoğu Çin nüfusu için yaşam standardını hemen artırdı ve daha sonraki, daha zor reformlar için destek oluşturdu. 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başlarındaki reformların ikinci aşaması, KİT'lerin yönetişiminin kurumsal özerkliğin genişletilmesi, piyasa kurumlarının oluşturulması ve ekonominin idari odaklı bir planlı ekonomiden fiyat odaklı bir piyasa ekonomisine dönüştürülmesi yoluyla geliştirilmesini amaçlamıştır.

1990'ların sonlarındaki reformlar kâr getirmeyen KİT'lerin kapatılmasına, bir sosyal güvenlik sisteminin kurulmasına ve bankacılık sisteminde iflasla baş etmeye odaklandı. Odak ekonomiyi para politikasıyla kontrol edebilen ve politik emirlerden ziyade kar ve zarara dayalı krediler çıkarabilen uygulanabilir bir bankacılık sistemi yaratmaktı. 21. yüzyılın başlangıcından sonra, Çin'de zengin ve fakir arasındaki uçuruma daha fazla dikkat edildi. (Tung,2005,3)

1.3 EKONOMİNİN ÖZELLİKLERİ

Çin ekonomisi büyüme hızına göre dünya ekonomi tarihinde farklı bir yere sahiptir.Çin ekonomisi hızlı büyüme özelliğine göre diğer ekonomilerin önünde gelmektedir.Çin ekonomi başarısı; yatırım ve sanayi politikalarına, başarılı tasarruf ve yatırım oranlarına, makro ekonomik politikaların enflasyonun ve kamu açıklarının kontrolüne, stratejik planlama politikasına dayanmaktadır.

Çin ekonomisi 1989-2005 yıllarını kapsayan devrede her yılda 9.3 oranında kalkınma hızı başarısı göstermiştir.Büyüme oranı 2003 yılında 9.1, 2004 yılında 9.25 ve 2005'te 9.8 düzeyine ulaşmıştır.Enflasyonun yüzde 5'nin altına düşmesi, askeri ücretle yaşayan 1 milyara kadar insanın kendi ihtiyaçlarını karşılaya bilmeleri yönünde pozitif etki yaratmıştı.

Çin geçiş sürecini yani planlı ekonomiden serbest ekonomiye geçişi, uygunlanmaya başlanan reformlar vasıtasıyla daha da yumşatmaya çalışarak sistem içerisinde ortaya çıka bilecek çatışmayı engellemiştir.

Çin 1990-2003 yılları aralığında ihracatı 8 kat, kişi başına düşen milli geliri ise 3 defa artırmıştı.Aynı zamanda ülkeye 50 milyar doların üzerinde yabancı yatırım çekmiştir

Kişi başına düşen milli gelir seviyesine göre ülke orta gelirli ülkelerle aynı grupta yer almaktadır. Gerçekleştirilen yüksek büyüme hızı bile adam başına düşen milli geliri artıra bilmemektedir.Bu sebebi nüfusun çok olmasıdır. GSMH'nın yarıdan fazlası dış ticaretle karşılanmaktadır.Sektörlerin ekonomik gelişmede pek bir katksının olmadığı vurgulanması gereken bir noktadır.

Aynı zamanda sektörün ekonomik gelişmelerde bu kadar faydasız olduğunu az gelişmiş ülkelerde çok görülmektedir.Örneğin, sanayi sektörünün üretim ve dış ticarete olan önemi hizmet sektöründen daha çoktur.Ekonomik istihdamın 85'ni karşılayan hizmet sektörü, aynı zamanda Çin GSMH'nin üçte birini oluşturmaktadır.Bu gelişim hızına ve istatistiklere göre Çin'nin ölçek açısından 2050 yılı itibariyle ABD ekonomisinin gücüne eşit olacak bir ekonomi gücüne ulaşacağı öngörülmektedir.

Çin devam eden aktif ve hızlı gelişimi önümüzdeki yıllarda ekonomi merkezini değiştireceği, Asya'nın ekonomi merkezi olacağını ve ABD'nin bu yönde etkisinin azalacağı tahmin edilmektedir.(Yiğın,2009:25)

Çin'nin Asiya ile yaptığı ticaretin toplam hacmi 2005 yılında 130 milyar civarında bir rakama ulaşmıştır.Bu miktar önceki yıla göre yüzde 2.1 artış anlamına gelmektedir.Dünya Bankası ile yapılan yeni anlaşmalar ve ilişkilerin yoğunlaşması üzerine Çin en çok borç olan ülke konumundan Dünya Bankası'nın en önemli taraftaşılarından ve hissedarlarından biri haline gelmiştir.Dünya Bankası son 25 yıl içinde Çin'e 40 milyar dolar civarında kredi vermiştir. (Yiğın,2009:26)

1.4 DIŞ TİCARETİN EKONOMİDE ROLÜ

1980'lerden beri Çin, dış ticareti ekonomik büyümenin anahtarı olarak benimsedi. Birçok ürün için tarifeler kesilmiş, ithalat ve ihracat lisanslama gereklilikleri azaltılmış ve çoğu hükümet ticaret tekelleri ortadan kaldırılmıştır.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne girişi, 2001'in sonlarında resmi katılımına yol açan bir dizi tarife kesintisi ve diğer liberalleşmelerden önce gerçekleşmesine rağmen, önemli bir olaydı. DTÖ taahhütlerini tam olarak uygulamak ve ticaret üzerindeki etkilerini farketmek zaman alıcaktır.

Çin'in ticarete açılmasının en önemli etkisi, "dünya atölyesi" takma adını veren birçok küresel pazarda ihracat payının artmasıdır.Çin'in ekonomik canlanmasında ihracat önemli bir rol oynasa da, ithalatı da hızla yukarı tırmandı.

Çin'in ticaret dengesi 1990'lara kadar küçük artılar ve açıklar arasında değişti. 1990'dan bu yana, ihracat ithalattan daha hızlı büyümüş ve Çin 1990'dan 2003'e kadar 1 yıllık ticaret fazlasına sahiptir.

Çin, giyim, ayakkabı, oyuncak, elektronik, mobilya ve aletler gibi emek yoğun üretilen ürünleri ihraç ediyor. Bu ihracat öncelikle Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkelere gidiyor.

Çin ayrıca çoğu diğer Asya ülkelerine satılan sebzeler, deniz ürünleri, pirinç ve mısır da dahil olmak üzere birçok tarımsal ürünün önemli bir ihracatçısıdır. Çin, hammaddeleri (petrol, demir cevheri, kauçuk ve soya fasulyesi), endüstriyel makine, ekipman ve demonte olmayan bileşenleri ithal etmektedir. İhracat, 1982 yılında GSYİH'nın yüzde 10'undan daha azına, 2003 yılında yüzde 30'un üzerine çıkarak, dış ticaretin artan öneminin altını çizdi. Çin ekonomisini açarak büyük fayda sağladı. Çin, fabrikalarını işletmek için ithal enerji ve diğer hammaddelere giderek daha fazla bağımlı hale geliyor. Çoğu durumda, Çin'deki katma değer, ihraç edilen ürünün nihai satış değerinin küçük bir yüzdesidir.

Nitekim, Çin'in ticaret fazlası, dış ticaretin ekonomiye katkısının daha iyi bir ölçüsüdür. 1990'dan bu yana, ticaret fazlası GSYİH'nın ortalama yüzde 2 ila 3'ünü oluşturmaktadır. Ticaret fazlası 1997-98'de yüzde 4,5 seviyesinde zirve yaptı ve o zamandan bu yana yüzde 2'nin altına düştü.

2003 yılında, Çin'in ihracatının değeri yaklaşık yüzde 35 oranında artmış, ancak hammadde fiyatları yükseldikçe ithalatı yaklaşık yüzde 40 oranında artmıştır. 2003 yılında 25 milyar dolarlık ticaret fazlası GSYİH'nın yüzde 1,8'ini oluşturmuştur. (Shane, Gale, 2004:8)

1.5 ÇİN'DE İSTİHDAM VE BÜYÜMENİN TARİHSEL BAĞLAMI

Merkezi ekonomik planlama, bu dönemde (1953'ten itibaren) kentsel Çin'in bir bölümünde ağır sanayi üssü geliştirme ve düşük fiyatlı tüketim malları sağlayarak modern endüstriyel Çin'i besleyebilen bir tarım sektörünü sürdürme hedefi ile başladı. Bu, zamanda sosyalist bir ortamda planlanmış bilgelikti. Kırsal Çin'deki planlı sanayileşme ve tarımla ilgili nüfusun korunması, ilk on yılda geniş bir kalkınma stratejisi oldu. Tarımın ilk dönemde başlatılmasına yönelik girişimler, 1950'de yürürlüğe giren Tarım Reformu Yasası'nın yürürlüğe girmesini içeriyordu. Bu yasa, büyük toprak sahiplerinden milyonlarca topraksız köylüye toprakları esasen yeniden dağıttı.

Ancak, sadece birkaç yıl sonra, 1952'de kollektifleştirme süreci başladı. Geriye dönüp bakıldığında, 1950'de büyük toprak sahiplerinden alınıb yoksul köylülere dağıtılan toprakların ilk kez yeniden dağıtılmasının, 1952'de izlenecek olan kolektivizasyonu politik olarak hafiflettiği söylenebilir.

İlk on yılda Çin'deki ekonomik kalkınma krizi önemli ölçüde kollektifleştirmenin bir sonucuydu, bunun için başka nedenlerin de olmasına rağmen. 1958 yılında yasal bir form verilen hukou kayıt kanunu, kırsal işçilerin hareketlerini kısıtlamak için etkili bir araç olarak hareket etmiştir(etkili bir araç olarak kullanılmıştır).

1961 yılındaki kıtlığı takiben, 1960'ların geri kalanı Çin hükümetinin Tarım'da İlk Politikası'na damgasını vurdu. Artan tarımsal girdilerin yanı sıra tüplü sulama da gıda tedarikini iyileştirdi.

Nüfusun kontrolüne yönelik politika duruşu varken, nüfus artışı 1960'lı yılların sonlarında, özellikle de kıtlığın sonrasında Çin'de zirveye çıktı.

Bu kıtlığın yarattığı ölüme karşı bir tepki olarak görüldü. İnsanlar daha büyük aileler istiyordu. 1960'lardaki yüksek nüfus artışının bir sonucu olarak, 1970'lerde ülke çapında doğum kontrol kampanyaları ciddi bir şekilde başlamıştır.

1980'lerin başından itibaren, Çin'deki tarımsal büyüme artmıştır. Bunun nedeni, tarımdaki artı-emeğin bir kısmının, ilçede ve köy işletmelerinde sadece diğer kırsal faaliyetlere değil, aynı zamanda kentsel alanlarda istihdam yönünde de akmaya başladığıdır. (Majid, 2015:15,16)

Çin nüfusu, kentleşmeye doğru güçlü bir eğilime rağmen, ağırlıklı olarak kırsal kalmaktadır. Yüzde 60'ı 2000 yılındaki nüfus sayımına göre kırsal olarak sınıflandırılmıştır. Nüfus artışı 1990'larda yıllık ortalama yüzde 1'in altındayken yavaşlarken, çalışma yaşındaki nüfusun artması nedeniyle işgücü bir miktar daha hızlı (yaklaşık yüzde 1) artmıştır. İşgücüne katılım oranı da 1990'ların sonlarında ortalama yüzde 83'e yükselmiştir.

1990 yılından bu yana iş büyümesi esas olarak kentsel alanlarda olmuştur. KİT'lerdeki işten çıkarmalar işgücünü 2001 yılına kadar 40 milyonun altına indirmesine rağmen, kentsel alanlardaki işler son 12 yılda ortalama yüzde 3 oranında artmıştır.

Kolektiflerdeki istihdam da 1995'ten itibaren keskin bir düşüş gösterdi. KİT'lerde ve kolektiflerdeki iş kayıpları, (1)özel sektörde (yabancı sermayeli şirketler dahil) iş büyümesi ile dengelenmiştir; bu, 2001 yılında sona eren altı yılda 17 milyon iş yaratmıştır ve (11)aynı dönemde açıklanamayan 75 milyondan çok bir iş artışı olmuştur.

İkincisinin kayıt dışı sektördeki işlere (sokak otomatizasyonu, inşaat ve ev hizmetleri gibi) ait olduğu ve istatistiklerin kapsamı dışında kaldığı görülmektedir.

Son beş ila altı yıldaki iş büyümesinin çoğu hizmet sektöründe ve sahil illerinde gerçekleşmiş gibi görünmektedir.

Kentsel kayıtlı işsizlik, 1990'ların ortalarından bu yana devlet sektöründeki iş kayıplarından dolayı artmıştır. Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ölçülen kayıtlı işsizlik oranı, 1990'larda yaklaşık yüzde 2 ila 3 oranında nispeten sabit iken, 2002 yılı sonunda yüzde 4'e yükselmiştir.(Brooks,Tao,2003:3),

1999 yılında, Çin hükümeti, tüm sosyal sektörleri, çalışanların istihdam edilme kapasitesini artırmak, kendi işlerini kurmak ve iş transferine uyum sağlamak amacıyla hem okul diplomalarına hem de mesleki yeterlilik belgelerine dikkat etme sistemini benimsemeye çağırdı. 2000 yılında İstihdam İzni Sisteminin (Employment Permit System) çerçevesi artık önceden belirlenmiştir. Şu anda Çin, temel mesleki yeterlilik standartlarına tekabül eden ve işçiler için yaşam boyu öğrenme sisteminin önemli bir parçasını oluşturan ,temel, orta ve ileri dereceli vasıflı işçilerden teknisyenlere ve üst düzey teknisyenlere kadar beşinci seviyeden bir mesleki yeterlilik eğitim sistemi kurmuştur

Daha yüksek meslek kuruluşları, ileri teknisyen kurumları, ileri teknik okullar, ikincil politeknik okulları, teknik okullar, istihdam eğitim merkezleri, sivil toplum meslek eğitim kurumları ve kurum içi çalışanların eğitim merkezlerini geliştirerek, devlet, çok yönlü ve çok seviyeli bir ulusal mesleki eğitim ve eğitim sistemi geliştirmeye ve yeni kentsel

işgücü, işten çıkarılan işçiler, kırsal göçmen işçiler ve çalışanlar için eēitimleri güçlendirmeye gayret ediyor.

2002'den bu yana devlet, “İstihdam Yeterliliēini Artırmak için Mesleki Eēitimin Güçlendirilmesi için Bir Plan” ve “Yüksek Nitelikli Personel Eēitimi için Ulusal Proje” ni uygulayarak yaygın bir beceri geliştirme eylemi gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu arada, üç yıl içinde 500.000 yeni teknisyeni eēitmek için bir program başlatıldı. Tüm bunlar, işgücünün bir bütün olarak istihdam yeterliliēini, iş yeterliliēini ve iş aktarma kapasitesini iyileştirmek için çok sayıda vasıflı işçiyi, özellikle gelişmiş becerilere sahip çalışanları hızla geliştirmeyi hedeflemiştir. Çalışanların yeni iş bulmalarına yardımcı olmak için, 1998'den 2000'e kadar, devlet “Yeniden istihdam için 10 Milyon İşsiz(laid-off workers) Eēitimi için üç Yıllık Plan” gerçekleştirdi.

Çin hükümeti, bilgi aēı ve uydu veri iletim teknolojisi aracılıēıyla uzun mesafe eēitim programlarını kuvvetli bir şekilde destekliyor. Hükümet, sosyal ve açık bir eēitim aēını sürekli olarak şekillendirmek amacıyla uzun mesafe mesleki eēitim için genel bir planın hazırlanmasını ve uygulanmasını hızlandırdı. (DI,2007:7,8),

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN DIŞ POLİTİKASININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünyanın dört bir yanındaki dış politika yapıcılar için, Çin'in yükselişiyle nasıl başa çıkılacağı, çağın en büyük ve acil konularından biridir. Aynı derecede karmaşık ve şaşırtıcı soru Pekin'e karşı geliyor: Çin dünyanın geri kalanıyla nasıl başa çıkmalı?

Yakın zamana kadar, bu nispeten basit bir konu olmuştur. Geçtiğimiz otuz yılın çoğunda, Çin diplomasisi ezici bir biçimde şekillenmiş ve iç baskılara ve ekonomik ihtiyaca cevap vermiştir. Siyasi meşruiyetlerinin en üst düzeyde tutulduğu yüksek büyüme oranlarını koruyarak,

her şeyden önce, evdeki acil durum baskıları ile meşgul olan başarılı Çinli liderler, istikrarlı uluslararası ilişkileri sürdürmeye odaklandılar ve Deng Xiaoping'in düşük bir profil tutma ve küresel sahnede kendi zamanlarını kollamak yönündü talimatları gözlediler.

Çin'in dış politikası son zamanlarda oldukça iddialı bir şekilde tasvir edilmiştir. Bu değerlendirme, öncelikle hem dış politika söylemine hem de eylemlerine dayanmaktadır.

Çin, son zamanlarda askeri harcamalarını önemli ölçüde artırmış gibi görünmese de, daha büyük bir itici güç olma korkusu, Çin'in 21. yüzyılda tehdit edici veya istikrarı bozucu bir güç olarak algısını yeniden canlandırmıştır. (Jonquières, 2014, 1)

Uluslararası toplum, Çin'in yükselişte olduğunu varsaymaktadır. Çarpıcı ekonomik büyüme ve hızlı askeri modernleşme, bu büyük ve kalabalık ulusun dünya-güç statüsüne yükselişini yansıtmaktadır.

Öte yandan Çinliler, ister politika yapıcılar, ister iş adamları, ister aydınlar olsunlar, ülkelerinin geleceği konusunda derinden endişe ediyorlar. Çin'in, çoğu tek parti devletinin cesur bir reformuyla ele alınabilecek , göz korkutucu sorunlardan dolayı yükselmeye devam edebilme yeteneğini sorguladılar.

Çin Komünist Partisi'nin liderleri, finans sektöründeki geniş kapsamlı yasal reformun ve önemli yapısal değişikliklerin ekonomik büyümenin devam etmesi için ön koşulların olduğunun farkındalar. Ayrıca hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi, yolsuzluk ve sosyal adaletsizliği de engelleyecektir; Çinli yetkililer arasında reformun gerekli olduğu konusunda genel bir fikir birliği olsa da, reformun özellikleri konusunda önemli anlaşmazlıklar var. Partinin siyasi desteğe bağlı olduğu güçlü çıkar grupları, ayrıcalıklarını erozyona uğratmak istemezler.

Dış dünyanın Çin'i yükselen bir güç olarak algılaması ve Çinli liderlerin iç sorunları ile meşgul olması arasındaki uçurum, Çin'in dış politikasını anlama girişimlerini zorlaştırıyor.

Bir yandan, Çin'in yükselişi, uluslararası toplumda, özellikle son yıllarda Çin'in uluslararası alanda daha iddialı hale gelmesinden dolayı, krizlere neden oluyor.

Kimse yükselen bir Çin'in gücünü nasıl kullanacağını bilemez. Özel olarak, pek çok Çinli politika yapıcı ve analist de, Çin'in kamuoyundaki güvencelerine rağmen, yükselişinin barışçıl olacağını bilmediklerini kabul ediyorlar.

Öte yandan, Çin'in uluslararası rolü ülkenin liderleri için en önemli sorun değil. 2012 yılı boyunca, dış politika üzerinde çalışan yetkililerle

yapılan görüşmelerde, Çin'in ciddi iç sorunları, konuşmanın ana konusuydu.

Resmi olarak Çin, dış politika hedeflerini şöyle tanımlamaktadır: (1)ilk olarak, iç politik istikrar; (2)ikinci, egemen güvenlik, toprak bütünlüğü ve ulusal birleşme; (3)üçüncüsü, Çin'in sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmasıdır. Asıl amacın iç istikrar olduğu - bu da Komünist Partinin iktidarda kalmasını ve sosyalist sistemin sağlam kalmasını sağlamak anlamına gelir. Aynı zamanda, Çin'in liderleri istikrarlı bir dış ortamın bu üç ana hedefe ulaşmada yardımcı olduğunu kabul ediyor.

Bugün, otuz yıllık hızlı ekonomik büyümeden sonra, Çinli yetkililer Çin'in artık yabancıların taleplerine, artık Çin'in ülkenin modernleşme uğruna geçmişte yapmaya mecbur bırakıldıklarını hissetmesine gerek olmadığını düşünüyor. Aynı zamanda, Çin'in küresel istikrar ve refah düzeyine artan katkıları için tanınmayı istiyorlar. Bilim adamı Jing Men'in deyiimiyle Çin ikili bir kimliğe sahip: kendinden üstünlük ve kendini aşağılamanın garip bir bileşimi. Bu ikilik, ülkenin artan gücüne ve uluslararası arenada ayakta durmasına rağmen Çin dış politika düşüncesinde belirgindir. (Jakobson,2013:3,4)

(https://www.files.ethz.ch/isn/159724/jakobson_chinas_foreign_policy_dilemma_web_1.pdf)

Dünya algısı göz önüne alındığında Çin dış politika yapısını nasıl şekillendirmektedir? Çinli liderler dış politika oluştururken bir çok ülkenin baş vurduğu metotları kullanmaktadır.

Uluslararası hedeflerine ulaşmak için cebir (güç kullanımı ve ekonomik baskı), teşvik (genellikle ticaret, dış yardım ve yatırım) veya ikna (saygınlık, ideoloji ve daha genel olarak yumuşak güç) gibi yöntemler kullanmaktadır.

Çin'in bu metotlardan biri veya ötekini kullanabilmesi yalnızca kendi kabiliyetlerine değil ama uluslararası ortam – küreselleşmenin süregiden etkisi, çok kutupluluğa geçiş ve göreceli askeri ve ekonomik gücündeki artış – ve ayrıca ABD, Japonya, Rusya ve diğerleri ile ülke içinden belirli örgütlü çıkarlar ve yükselen milliyetçiliğin yarattığı baskıya da bağlıdır. Çin'in bu metotları kullanma istekliliği aynı zamanda uluslararası toplumun normları, kuralları, ve pratiklerine de ne kadar uyum sağlayacağını da göstermektedir.

2.1 KARAR VERME SÜRECİ

Bir hükümetin karmaşık çalışmalarını anlamak, özellikle Çin gibi bir ülkede, liderlik ve karar verme ile ilgili bilgilerin çoğu zaman gizli tutulduğu durumlarda zor olabilir.

Çin dış politikasıyla ilgili hükümet ve sivil toplum örgütlerinin yapısını veya kararları nasıl verdiklerini veya uyguladıklarını tam olarak anlamak mümkün olmasa da, 1980'lerin sonlarında herhangi bir zamanda olduğundan daha fazla şey biliniyordu.

1949'dan sonra Çin'in dış ilişkileri gittikçe daha karmaşık hale geldi; Çin daha çok ulus ile resmi diplomatik ilişkiler kurdu, Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası ve bölgesel siyasi ve ekonomik örgütlere katıldı,

Çin Komünist Partisi ile yabancı taraflar arasındaki bağları geliştirdi ve ticareti genişletti ve dünyanın geri kalanıyla diğer ekonomik ilişkiler.

Bu değişiklikler 1980'lerin sonlarında önemli ölçüde yabancı ilişkileri etkilemişti. Çin'in uluslararası ilişkilerinin ekonomik bileşeni, 1970'lerin sonlarından 1980'lerin sonuna kadar önemli ölçüde arttı;

daha fazla bakanlık ve örgütler, daha önce hiç olmadığı kadar yabancı ilişkilerde yer aldı; ve Çin dış politika topluluğu, dış dünya hakkında daha deneyimliydi ve önce olduğundan daha iyi bilgilendirildi.

Çin dış ilişkilerinin giderek karmaşıklaşmasına rağmen, 1949'dan bu yana nispeten sabit kalan dış politikanın temel bir yönü, en önemli kararlar için karar verme yetkisinin, liderlik hiyerarşisinin zirvesindeki birkaç önemli kişinin elinde toplanmasıdır. Geçmişte, nihai dış politika yetkisi Mao Zedong ve Zhou Enlai gibi figürlere dayanırken, 1980'lerde büyük kararların Deng Xiaoping'e bağlı olduğu anlaşıldı. 1980'lerin sonunda, Deng karar alma sürecini kurumsallaştırmak ve kişisel otoriteye daha az bağımlı hale getirmek için adımlar atmıştı, ancak bu geçiş henüz tamamlanmamıştı.

Bir ülkenin dış politikasının çalışmalarını incelerken, en az üç boyut fark edilebilir: ilgili kurumların yapısı, karar verme sürecinin niteliği ve politikanın nasıl uygulandığı. Bu üç boyut birbiriyle ilişkilidir ve politika oluşturma ve yürütme süreçleri genellikle kuruluşların yapısının göstereceğinden daha karmaşıktır. (

<http://countrystudies.us/china/126.htm>)

2.2 SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM

Halihazırda büyük bir güç olarak global önemi çok olan Çin, hala bir süper güç değil ve yapısında kırılğanlıklar olsa bile hala yükselişine devam etmektedir. Cumhuriyetin teşekkülünden bu güne kadar geçen 60 yıldan çok bir zamanda, Çin'in yürüttüğü dış politikalar her zaman uluslararası alanda ilgiyi kendine çeke bilmiştir.

Bu geniş zaman dilimini kapsayan farklı politikalar hem pragmatizmi hem de ideolojiyi yansıtmış ve Çin'in zamanla değişmesi, gelişmesi ve küresel şartların da değişmesiyle bir değişim süreci yaşanmıştır.

Çin'in iktidarının dramatik yükselişi, bölgenin siyaseti ve güvenliği üzerinde derin etkiler yaratıyor. Burada söz konusu olan, Çin'in iktidardaki yükselişi ile birlikte neyin peşinde koşacağını hedefleyen sorudur. Soruların en basit olanı şudur: Çin revizyonist bir güç mü yoksa statüko mu? Ancak, revizyonizm ve statüko arasındaki ikilik, çizginin çizildiği yer sorunu da dahil olmak üzere birçok kavramsal meseleye sahiptir.

Bu nedenle, tartışmayı çerçevelemek için Aaron Friedberg'in kullandığı çerçeveye başvurmak yararlı olacaktır.

Friedberg, aşağıdaki dört kategoriye tanımlarken “realist / liberal” ve “iyimser / kötümser görüş” indekslerini kullanır: (i) realist kötümser; (ii) liberal iyimser; (iii) realist iyimser; ve (iv) liberal kötümser.

Realist kötümserler, Çin'in hedeflerinin ülkenin gücü büyüdükçe genişlediğine inanıyor. John J. Mearsheimer'in Çin'in barışçıl bir şekilde yükselmeyeceğini savunduğu bu mantığa dayanıyor.

Liberal iyimserler, Çin'in uluslararası düzene katılarak kademeli olarak çeşitli kural ve normları kabul edeceğini ve nihayetinde emri yerine getireceğini ummaktadır. Örneğin, G. John Ikenberry, Çin'in ve diğer gelişmekte olan devletlerin, liberal uluslararası düzenin temel kurallarını ve ilkelerini değiştirmeye çalışmadıklarını ve bunun içinde daha fazla yetki ve liderlik kazanmak istemediklerini iddia ediyor.

Realist iyimserler, iktidara önem veriyorlar, ancak Çin'in gücünün sınırlı olduğunu ve dolayısıyla Çin'in Amerika'ya karşı bir meydan okumayacağını düşünüyorlar. Örneğin, Çin'in küresel aktivitelerini inceleyen Shambaugh, ülkenin dar görüşlü bir realist devlet olduğu ve Çin merkezli bir düzen yaratma arzusu ya da yeteneğine sahip olmadığı sonucuna varmıştır. Dahası, Robert S. Ross'a göre, Çin aslında bir kıta devletidir ve Çin ile Amerika Birleşik Devletleri arasında coğrafi mesafe olduğundan, iki ülkenin çıkarları hiçbir zaman çatışmayacaktır.

Liberal kötümserler, Çin hükümetinin iç rejim uğruna niyetinde olmasa bile statükoyu değiştirmek için faaliyetlerde bulunabileceğini ve Çin'in siyasi rejimi ile liberal uluslararası düzen arasında önemli çelişkiler olduğunu vurgulamaktadır. Çin'deki milliyetçiliğin Çin hükümetini daha sert bir istikamete yönlendirebileceği ve ülkedeki sosyal çelişkilerden kaynaklanan memnuniyetsizliğin bir çıkış noktası olarak katı politikalar uygulayabileceği ileri sürülmektedir. Örneğin, Susan Shirk, Çin'in yerel yönetişiminin kırılabilirliğinin Çin'e sert dış politikaları benimsemeye yönelik önemli bir baskı oluşturduğuna dikkat çekiyor.

Friedberg ayrıca, Çin ve ABD arasındaki Çin'in yükselişle ilgili güvenlik gerginliğinin, iç siyasi rejimin karşılıklı güvensizliği nedeniyle artacağına dikkat çekiyor. (Yamagachi,2016:63,64)

2.2.1 Çin'in Yükselişi Diplomasının Yeniden Değerlendirilmesini Zorluyor

Asya Pasifik baş döndürücü hızda değişiyor. ABD, 2011 sonbaharında “Asya'ya dönüş” ilan etti ve bunu, küresel topluluğun bir parçası olarak Çin'in katılım stratejisini, yükselişini yavaşlatmaya odaklandı. ABD'nin Trans-Pasifik Ortaklığı'nı destekleme ve Asya müttefikleriyle askeri işbirliğini geliştirme çabaları, her geçen yıl daha belirgin hale gelen bölgesel nüfuz için Çin-ABD rekabeti bağlamında ortaya çıktı.

Çin, 1980'lerden beri olağanüstü ekonomik büyümeye sahipti. Gayri Safi Yurtiçi Hasılası 5 trilyon doları aştı ve Japonya'yı geçerek ABD'nin arkasında dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline geldi. Bu arada, yeni yüzyılın ilk on yılının ortalarından beri, Çin ve komşuları arasındaki anlaşmazlık belirgin bir şekilde görünür hale geldi. Güney Çin Denizi'ndeki Filipinler ve Vietnam'la olan toprak anlaşmazlıkları giderek daha ölümcül hale geldi. Eylül 2010'da, Senkaku Adaları'nın (Çin'in “Diaoyu Adaları” olarak da adlandırdığı ve talep ettiği) yakınında çalışan bir Çin balıkçı teknesi, Japonya Sahil Güvenlik devriye botu ile çarpışarak, iki ülke arasındaki yakın zamanda geliştirilmiş ilişkilere derin bir soğukluk getirdi.

Çin ve Güney Kore arasındaki Sarı Denizdeki bölgesel anlaşmazlıklar da yoğunlaştı. Eylül 2011'de, daha önce Çin ile dostane ilişkiler sürdüren Myanmar (Burma) beklenmedik bir şekilde, çoğunlukla Çin'e elektrik

sağlamak için Myanmar'da iki ülkenin üstlendiği büyük bir hidroelektrik projesi olan Mitseon Barajı inşaatının askıya alındığını duyurdu.

Bu bölgesel değişimler göz önüne alındığında, Çin hükümeti şimdi diplomatik politikasını yeniden gözden geçirmelidir. Çin'in küresel varlığı hızla genişledikçe, hem geçmişini hem de bugünkü diplomatik politikasını anlamamız bizim için daha da önemli hale geliyor.

Artan çeşitliliğe sahip yerli aktörler ve Çin diplomasisini etkileyen çıkarları ile “parçalanmış otoriterizm” mevcut sistem için mükemmel bir tanımlayıcı olmuştur. Çin, ekonomik reformlarını başlamasından otuz yıl sonra ve Dünya Ticaret Örgütü'ne katıldıktan 10 yıl sonra, Çin politikaları önemli ölçüde değişti.

(www.nippon.com/en/in-depth/a00802/)

2.2.2 Diplomatik İlkeler ve “Temel İlgi Alanları”

Çin'in otoriter rejimi altında, merkezi liderliğin belirttiği kılavuzlar büyük önem taşımaktadır. Küresel ortamda meydana gelen değişikliklere rağmen diplomatik stratejinin büyük ölçüde değişmediği gerçeği, Çin'in diplomatik ilkelerinin de değişmeden kalmasıydı.

Ekonomik reform programının 1978'de kabul edilmesinin ardından, Çin diplomasisinin başlıca misyonu ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktı. Fakat 2006'da hükümet ulusal çıkarlar listesine ulusal egemenliği ve güvenliği ekledi. Ağustos 2006'da, Dışişleri İşleri Merkezi Toplantısı'nda Başkan Hu Jintao, Çin diplomasisinin ülkenin egemenliği, güvenliği ve gelişimsel çıkarlarını koruma konusunda bir rol oynaması gerektiğini ilan etti. Ulusal egemenlik, güvenlik ve denizcilik çıkarlarının korunması, daha önce Çin donanması ve Devlet Okyanus

İdaresi tarafından hazırlanan politika belgelerinde ortaya konmuştu. Ancak, bu noktaların 2006'da Çin diplomasisinin gerekli rolünün bir parçası olarak tanımlanması, büyük bir politika değişikliğine işaret etti.

Çin hükümeti diplomatik stratejisi hakkında hiçbir zaman kesin açıklamalar yapmadı. Diplomasi prensipleri olarak egemenlik, güvenlik ve gelişme gösterdi, ancak yabancı gözlemciler bu terimlerin belirsizliğini kaydetti. New York Times, 2010 yılının Mart ayında Çin hükümetinin gayri resmi olarak Güney Çin Denizi'ni Çin'in “temel ilgi alanlarından” biri olarak tanımladığını bildirdi. ABD'li akademisyen Michael D. Swaine daha sonra bu raporun doğruluğunu reddetti, ancak bu temel ilgi alanlarının ne olabileceği konusunda uluslararası ilginin artamısında başarılı oldu.

Sanki bu artan ilgiye karşılık, Ağustos 2011'de Global Times, Çin'in üç temel çıkarının ekonomik gelişme, Tayvan ve Tibet olduğunu belirtti. 6 Eylül 2011'de yayınlanan hükümet raporu, altı adlıydı: egemenlik, ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü, ulusal birlik, Çin siyasi sistemi ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasının temel ilgi alanı olduğu belirtilmişti.

(www.nippon.com/en/in-depth/a00802)

2.2.3 Xi Jinping Döneminde Süreklilik ve Değişim

Glaser'e göre, Çin dış politikasında hem süreklilik hem de değişim var. Mao döneminden Barışçıl Birlikte Yaşamın Beş İlkesi hala yürürlükte kalmaktadır. 18. Parti Kongresi'nden bu yana Çin'in önde gelen liderleri,

Çin'in bağımsız bir dış politika izlemeye devam edeceğini ve uluslararası çatışmaları çözmek için barışçıl araçlar kullanacağını yineledi.

Çin, dünyanın dört bir yanından arkadaş edinmeye ve ittifak kurma konusundaki uzun süredir devam eden konumunu korurken ortaklıklar kurmaya çalışıyor.

Çinli üst düzey liderlerin dünyadaki politik eğilimleri ve buradaki yerlerini nasıl değerlendirdikleri, dünyaya bakış açılarını şekillendirmede kritik öneme sahiptir. Dış politika, Çin'in uluslararası durum değerlendirmesi ve küresel güç dengesine dayanarak formüle edilir. Barış ve kalkınma önemli ölçüde zamanın ana teması olmaya devam ediyor, ancak Çin'in "yeni durum" tanımında değişiklikler oldu. Son yıllarda, Çin, hem ekonomik hem de askeri alanda gelişmiş yeteneklerinin daha fazla farkına vardılar. Onlar, ABD'nin azalan ve Çin'in giderek artan çok kutuplu bir dünyada yükselen ivmesini göreceli gücünü görüyorlar; bu nedenle Çin "giderek daha olumlu bir uluslararası ortamda yer almaktadır". Bu görüş ilk olarak 2008 mali krizinin başlangıcı ile ortaya çıktı ve daha belirgin hale geldi.

Xi, dünya sahnesinde seleflerinden daha çok kendine güvenen bir ses ve dış güce sahip bir dış politikaya sahip olmak istiyor. Xi'nin liderliğinde Çin, Çin çıkarlarını savunmak ve geliştirmek için çok daha aktivist bir dış politika benimsiyor.

Çinliler, uluslararası söylemin şekillendirilmesinde uluslarının büyümesiyle ortantılı olarak daha büyük bir söz söylemek istiyorlar. Xi, Çin ve yakın komşular - Asya ülkeleri - güvenlik sorunlarını çözmek için çağrıda bulundu ve Amerika Birleşik Devletleri'ni dışlayacak yeni bir bölgesel güvenlik mimarisi oluşturmayı önerdi.

Çin, Şanghay İşbirliği Teşkilatı, ASEAN artı 1, ASEAN artı 3 ve Asya'daki Etkileşim ve Güven Oluşturma Önlemleri Konferansı (CICA) gibi ABD'nin üye olmadığı bölgesel güvenlik forumlarını tercih ediyor. Çin, Deng Xiaoping'in 1980'lerin sonlarında ortaya atılan Çin dış politikasını yönlendirici ilkesini asla kamuoyu önünde bir kenara itmemiş, “ işleri dikkatli bir şekilde gözlemleyin, herşeyi sakın bir şekilde yanıtlayın ve yönetin, yerimizi sıkıca tutun, yeteneklerimizi saklayın ve zamanımızı bekleyerek, hedeflerimizi gerçekleştirin”. (Glaser,2004:1,2)

2.3 BÖLGESEL GÜÇ MERKEZLERİ VE ÖRGÜTLERLE İLİŞKİLER

2.3.1 ASEAN

Çin ile önemli ilişkiler 1991 yılında Çin Dışişleri Bakanı Qian Qichen ASEAN'ın yıllık yıllık bakanlartoplantısına davet edilmiş ve Çin ile iş birliği ilişkileri kurulmuş, bunun sonucunda 1996 yılında Çin ASEAN'da diyalog ortaklığı statüsü kazanmıştır.2001'de Çin'in resmi olarak yaptığı Çin-ASEAN Serbest Ticaret Antlaşması (CAFTA) teklifi ASEAN tarafında kabul edilmiş ve antlaşma 2010'da yürürlüğe girmiştir.Antlaşma, gümrük vergisi indirimi ve Çin'e ihracat yapan daha düşük gelirli ASEAN üyesi ülkelerin lehine uygulamalar da dahil olma üzere, ASEAN'ın lehine hükümler getirmiştir.

Çin'in bölgesel politikası, APEİ ve ARF gibi kuruluşlara katılımı ve ASEAN+3'deki (Çin,Japonya ve Güney Kore) uluslararası işbirliği süreçlerinin şekillendirilmesine katılımı içermektedir.Çin, 1997 yılında Asya mali krizi sırasında bölgesel finansal işbirliğinde faal olmaya başlamıştır.Japonya krizden etkilenen ülkelere finansal destek

sağlayacak bir Asya para fonunun kurulmasını teklif etmiştir.Bu fikir ne IMF, ne ABD, ne de Çin tarafından desteklenmiştir.Fakat Çin IMF'nin içerisinde mali kapasite sınırlamalarının ve mevcut bölgesel mali mekanizmaların içerisinde boşlukların olduğunu farkında olmuştur.

2000 yılında Japonya ASEAN+3 üyeleri arasında sermaye hareketlerinin izilenmesi ve bir takım iki taraflı döviz takası düzenlemelerinin getirilmesini öneren CMI'yi teklif etmiştir.Asya para fonun yönelik tutumunun tersine Çin, CMI teklifine büyük destek vermiştir.Bu desteğin arkasında yatan nedenler arasında Asya mali krizi sırasında verdikleri zayıf tepkiler sebebiyle IMF'ye ve ABD'ye bölgede duyulan kızgınlık ve bölgesel olarak hareket edilmesine yönelik bölgeden gelen baskıların kabul edilmesi vardır.

Ayrıca ASEAN+3 toplantısında CMI'nın ortaya çıkması başta CMI etrafında ilişkilerin kurumşallaşmasını eğilimine yol açmıştır.CMI, bölgesel ekonomik işbirliğine yönelik belki de ilk önemli adım olarak kabul edilse de , 2008'de küresel mali krizin bölgesel sonuçlarına etkin cevap verememesinde görüldüğü gibi, somut olmak yerine kısıtlı ve sembolik olarak kalmıştır.Bunun ardından ASEAN+3 iki taraflı takas düzenlemelerini çok taraflı hale getirmeyi kabul etmiş,geniş fonlara sahip, kendi kendini yöneten havuz düzenlemesi CMIM kurulmuştur.Çin, Japonya ve Güney Kore taahhüt edilen fonların çoğunluğundan sorumludur.

Çin'in ASEAN politikasının iki boyutu vardır. Birincisi, Çin ASEAN'ın kendilerine karşı ABD'nin yanında yer almasını engellemek istemektedir. Bu yüzden Çin olumlu imajını ve Tayland ve Endonezya'ya yönelik

finansal desteğinin ve bölgesel para politikası etkinliğinin de dahil olduğu, aldığı işbirliğine yönelik tedbirleri geliştirmeye çalışmıştır.

Çin ayrıca, DTÖ'ye 2001 yılında katılımın ASEAN üyelerine dezavantaj sağlayacağı ve onları ABD'ye daha da yaklaştıracığı yönünde endişeler taşımıştır. ASEAN ve Çin arasındaki ticaret CAFTA sayesinde önemli derecede artmıştır:iki yönlü ticaret bakımından,sadece ASEAN'ın on üyesi arasındaki ticaret tarafından geçilmek suretiyle, şu anda ASEAN'ın ikinci en büyük ticaret ortağıdır. ASEAN'ın Çin'in artan gücünden duyduğu endişeye, Çin'in 21. yüzyılınbaşındaki barışçıl yükseliş/gelişme söylemiyle ve 2003 yılında ASEAN Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasını imzalamasının sembolizmiyle karşılık vermiştir

Çin'in ASEAN politikasının ikinci boyutu ASEAN'ın bölgesel çok taraflı kuruluşlardaki rolü ile ilgilidir.Bölgesel işbirliği ve ekonomik entegrasyon Güneydoğu Asya ülkelerinin önemli hedefleri olmuştur.İki farklı işbirliği felsefesi ve jeopolitik dürtü vardır.Bunlar APEİ gibi toplulukların içerisinde ABD ve Japonya'ya ile bağlantılı Batı eğilimli ülkelerin açık bir formalüs'yonu ve ASEAN+3'te olduğu gibi, Çin'in de dahil olduğu Doğu ve Kuzeydoğu Asya ülkelerinin oluşturduğu kapalı ve sadece Asyalılardan oluşan bir topluluktur.

ASEAN her iki entegrasyon türünü çakışan üyelilerle etkin bir şekilde işletebilmiştir: Çin bir APEİ üyesi ve ABD'de Doğu Asya Zirvesi (DAZ) üyesidir.Yine de anlaşmazlıklar devam etmektedir. ASEAN'ın kullandığı, diyalog, mutabakat ve diğer ülkelerin işlerine müdahale etmeme yoluyla karar verme yöntemi Çin'in tercihleriyle uyumaktadır.

Çin Avustraliya'nın, Hindistan'ın ve Yeni Zelanda'nın, daha sonra da ABD ve Japonya'nın DAZ üyeliğinden çıkarılmasına yeltenmemiştir. Bununla birlikte hem Çin hem de Japonya, Asya'nın liderliği mücadelelerinde ASEAN'ın bölgenin örgütsel merkezi olarak görmeyi uygun bulmaktadır. (Harris,2014:157,158,159)

2.3.2 Japonya

Çin, Mao döneminden sonraki on yıllar boyunca muazzam bir ekonomik büyüme döneminden geçti. Bu büyüme, 2010 yılında Japonya'nın dünyadaki ikinci ekonomik iktidar konumunun üstesinden gelmesine yol açtı ve Japonya ve Çin şu anda Doğu Asya bölgesindeki en büyük ekonomilerdi. Ekonomik açıdan, her iki ülke birbirine çok bağımlıdır. Japonya, Çin'in en büyük ikinci ticaret ortağıdır ve Çin, Japonya'nın en büyük ticaret ortağıdır. Her iki ülke arasındaki ticaret gelişse de, Çin-Japon ilişkileri bundan çıkacak kadar sıcak değildir. Aslında, Çin-Japon ilişkileri son derece gergin olarak tanımlanabilir, her iki taraf da birbirine karşı büyük miktarda düşmanlığa sahiptir. Çin tarafındaki bu gerginlik ve düşmanlık, esas olarak, Japonya'nın savaş tarihi ve toprak anlaşmazlıkları konusundaki tavrıyla ilgili sorunlarından kaynaklanmaktadır.

Japonya'nın Çin'e yönelik olumsuz görüşü, Çin'deki anti-Japon tutumu ve milliyetçiliğine büyük ölçüde bir tepki veriyor, ancak aynı toprak anlaşmazlıkları ve Çin'in askeri yükselişi korkusuyla da güçleniyor.

Mao döneminde ve Deng Xiaoping'in saltanatının ilk on yılında, Çin-Japon ilişkileri şu anda olduğundan daha anlamlıydı.

Özellikle Çin'in 1978'de açılmasından ve reformlardan sonraki ilk birkaç yıl ümit verici görünüyordu, çünkü her ikisi de karşılıklı yarar için daha yakın ekonomik ilişkiler geliştiriyordu, bu yıllarda Japonya Çin'e yönelik politikalarını "dostluk politikası" olarak adlandırdı. Bu yıllar her iki ülke için de çok faydalı oldu ve Japonya hızla Çin'in en büyük ticaret ortağı oldu.

Çin-Japon ticareti o zamandan beri çok büyük bir artış gösterdi. Bununla birlikte, politik ilişkiler daha az olumlu olmuştur. Bunun bir çok eğlemler ve hadiseler sebep olmuştur.

Her şeyden önce, güç dengesindeki değişim, Çin ve Japonya'nın birbirlerini nasıl gördükleri konusunda bir değişikliğe yol açmıştır. Yeni bir süper güç haline gelen Çin, dış politikada daha emin ve bağımsız bir oyuncu haline geldi. Japonya'nın gücü azalırken ve Çin'in niyetleri konusunda gittikçe daha ihtiyatlı hale geldi. İkincisi, 1989 Tiananmen olayı, Japonların Çin'i nasıl gördüklerini büyük ölçüde etkiledi ve bu da çoğunlukla olumlu bir görüşten çoğunlukla olumsuz bir görüşe dönüştü. Yine de, Japonya Çin'e yönelik yaptırımları sonlandıran ilk ülkelerden biriydi.

1989'daki Tiananmen protestoları da Çin iç politikasının bir dönüm noktasıydı, çünkü vatanseverlik artık Çin'in devlet ideolojisi olarak Yurtsever Eğitim Kampanyası aracılığıyla Maoizm'in yerini aldı .

Çin bağlamındaki vatanseverlik, yabancı karşıtı duygularla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu için, Çin'in vatanseverlikteki yükselişine, özellikle anti-Japon duyarlılığı gibi yabancı karşıtı duyguların yükselişi eşlik etti.

Bu sürekli gerilme kaynaklarının yanı sıra, Japonya'da Çin'deki büyük Japon karşıtı protestolara yol açan bazı anlaşmazlıklar yaşandı ve en sonuncusu 2012 yılında Diaoyu/Senkaku adaları anlaşmazlığıydı. Bu tartışmadan sonra, 2013 Japonya-Çin Ortak Kamuoyu Anketi'nde anti-Japon/Çin hissi yeni seviyelere ulaştı. Çin'in% 92.8'i Japonya'nın olumsuz bir izlenimine sahipti ve Japonların% 93'ü Çin ile aynı duyguyu paylaşıyordu.

Genel olarak, Çin-Japon siyasi ilişkileri kayalıktır, aynı zamanda ekonomik ilişkiler de olumlu bir eğilim gösterir. Çinliler, Japonya ile bu ilişkiyi açıklamak için “soğuk siyaset, sıcak ekonomi” ifadesini kullandılar. Entegrasyon teorisi gibi çoğu uluslararası ilişkiler teorisi, sıcak ekonomik ilişkilerin de sıcak siyasi ilişkilere yol açacağını öne sürdüğü için, bu tür bir ilişki tuhaftır. Bununla birlikte, bu etki Çin-Japon ilişkilerinde gözükmemektedir. Teufel Dreyer her iki tarafın da işbirliğinin yararını da anlasa da, ticari ve stratejik rekabetlerin daha da güçlendiğini iddia ediyor. (Vliet, Tim van, 2016:3,4)

2.3.3 Güney Kore

Kore, 1992 yılında ilişki normale dönene kadar Çin ile resmi diplomatik ilişkilere sahip değildi. Son yirmi yılda iki ülke, daha önce görülmemiş bir hız ve ölçekle politik, ekonomik, diplomatik ve kültürel ilişkilerini ilerletti. Bu gelişme, ikili ekonomik işbirliğini ve insan-toplumu alışverişini genişleterek gerçekleştirdi. Çin, en büyük ticaret ortağı, deniz aşırı pazar, ithalat kaynağı, yurtdışı yatırımı için hedef, yabancı öğrenciler için kaynak ve Kore vatandaşları için deniz aşırı seyahat için hedef haline gelmiştir. İki ülke arasındaki ticaret, 1992'deki 6.37 milyar

ABD dolarından 2014 yılında 270 milyar dolara yükseldi. Kore'nin Çin ile olan ticareti, Japonya ve ABD ile birleşik ticaretinden daha fazla. Çin, 2004 ile 2013 yılları arasında toplam 36.15 milyar ABD doları ile Güney Kore'nin en büyük yatırım hedefidir.

Önemli bir insan akışı da, Çin-Güney Kore ilişkisinin artan önemini, 2013 yılında birbirlerinin ülkesini ziyaret eden sekiz milyondan fazla yolcu ve Güney Kore'de 60.000 civarında Çinli ve Çin'de 62.855 Güney Koreli öğrencinin okuması ile göstermektedir.

Çin ve Güney Kore'nin artan ekonomik karşılıklı bağımlılığı, Seul'u ABD ve Çin arasında seçim yapmak zorunda kalmaya yönelik stratejik bir ikilemi olarak sunuluyor. Geleneksel olarak, Güney Kore yakın bir ABD müttefiki olmuştur ve bu ilişki Güney Kore'nin güvenlik ve ekonomik başarısında önemli bir faktör olmuştur. Son iki Güney Kore yönetimi, Güney Kore-ABD ittifakına ve Güney Kore-Çin işbirliği ortaklığına bağlı olan ekonomik refahına dayanan güvenliğini yönetmeye yönelik stratejik belirsizlik yaklaşımını benimsedi. Ancak, iki ülke arasında uyumlu bir ilişki dengelemeğin kolay bir iş olduğu kanıtlanmamıştır. Başkan Roh Moo-hyun'un yönetimi altında, Seul Çin'in büyüyen gücünü tanıdı, Çin'i ağırladı ve ABD'den diplomatik bir mesafe korudu. Roh'in görevinin çoğunda Güney Kore, Çin ile iyi ikili etkileşimlerden yararlandı, ancak ABD ile olan güvenlik işbirliğinde ortaya çıkan zorluklardan ciddi şekilde acı çekti.

Tam tersine, Başkan Lee Myungbak'ın önderliğinde ise Seul, Güney Kore-ABD ittifakını diplomatik önceliği olarak ve ABD ile daha gelişmiş, çok boyutlu stratejik bir ittifak içinde ABD ile olan ilişkilerini

güçlendirdi. Lee'nin Amerikan yanlısı duruşu Pekin'de pek iyi karşılanmadı; dolayısıyla bu ilişki samimi değildi.

Yakın zamana kadar Güney Kore-Çin ilişkileri ekonomik işbirliğine odaklandı. Başkan Xi ve Başkan Park liderliğinde iki ülke diplomatik, siyasi ve stratejik ilişkilerde işbirliğini genişletme konusunda cesur adımlar attılar. Başkan Park ve Başkan Xi, liderliği üstlenerek bir yıl içinde devlet ziyaretleri ve beş zirve toplantısı yaptı. Xi'nin Seul'a yaptığı iki günlük ziyareti sırasında, ekonomik ilişkileri teşvik etmek merkezi odak noktaydı. Her iki ülke de 2014 yılının sonunda ikili bir serbest ticaret anlaşması imzalamayı kabul etti.(John,2014,2)

2.3.4 Kuzey Kore

Çin ve Kuzey Kore (Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti veya DPRK) arasındaki çağdaş diplomatik ilişkiler, 1930'lardan başlayarak Japonya'ya karşı mücadelenin ortak deneyimleri, 1920'lere dayanan Komünist Parti bağları üzerine kuruldu.

Çin'in Kuzey Kore'ye yönelik ekonomik, diplomatik ve askeri desteği, Kuzey Kore'de Kim rejiminin hayatta kalmasını sağlamak, ayrıca kendisi ve ABD ile müttefik Güney Kore arasındaki stratejik bir tamponu korumak için yeterli istikrarı sürdürme hedefinden kaynaklanıyor. Ekonomik destek açısından Çin, Kuzey Kore'ye kritik enerji ve gıda kaynaklarının çoğunu sağlıyor. Ayrıca, sınırın yakınındaki serbest ticaret bölgelerini finanse etmekte ve işletmektedir ve iki ülke arasındaki bağlantıyı geliştirmek için tasarlanan altyapı projelerini desteklemektedir.

Diplomatik destek için Çin, Kuzey Kore'yi uluslararası eleştirilerden korumak ve ekonomik yaptırımların etkisini azaltmak için BM Güvenlik Konseyi'ndeki konumunu kullanıyor ve genellikle tek taraflı ABD yaptırımlarının yanı sıra Kuzey'e karşı bölgesel ve uluslararası kınamalara karşı çıkıyor.

İkili kullanım ve savunma yardımı açısından, Çinli firmalar Kuzey Kore'ye balistik füzeler de dahil olmak üzere askeri uygulamalarda kullanılabilecek bileşen ve malzemeler sattılar.

Çin-Kuzey Kore ilişkilerinde son gelişmeler başkan Xi'nin 2012'nin sonlarında göreve başlamasından bu yana, Kuzey Kore'deki daimi münakaşa(karışıklılık) Çin'in Kuzey Kore ile ilişkilerinde gözle görülür bir düşüşe neden oldu.

Bu eğilim, Kuzey Kore'nin dördüncü nükleer testinden sonra, Çin'in Kuzey Kore'ye karşı bugüne kadarki en sıkı BM Güvenlik Konseyi kararını desteklediği 2016'da da devam etti. Pekin ayrıca Kuzey Kore'nin Eylül ayı nükleer testini kınadı ve Kuzey Kore yaptırımlarını daha da sıkılaştırmak için ABD ve diğer BM Güvenlik Konseyi üyeleriyle birlikte çalışmaya söz verdi. Çin'in artan yaptırımlara verdiği desteğin yanı sıra, Çin ile Kuzey Kore arasındaki üst düzey temaslarda sürekli bir düşüş devam etti ve geçmiş yıllardan farklı olarak, medyada ve kamu görevlilerinin her iki tarafça yaydığı kamuoyu açıklamaları, belirli bir yakınlık veya işbirliği izlenimi uyandırmıyor gibi görünmektedir. Bu gelişmeler Çin'in Kuzey Kore'nin son yıllarda davranışlarıyla gittikçe daha fazla sinirlendiğini gösteriyor.

Bununla birlikte, Güney Kore ve ABD'nin Güney Kore'de bir THAAD balistik füze savunma sistemi taburunu yerleştirme yönündeki son kararı, Pekin'in Kore Yarımadası'yla ilgili ABD'nin uzun zamandır devam eden niyetlerine şüpheyi güçlendiriyor.

(https://www.uscc.gov/sites/default/files/Annual_Report/Chapters/Chapter%203%2C%20Section%204%20-%20China%20and%20North%20Korea.pdf)

2.3.5 Rusya

Rusya, ŞİÖ sayesinde Rusya'nın geleneksel etki alanı olan Orta Asya üzerindeki etkisini genişleten Çin'in faaliyetlerini yakından izlemektedir. Rusya'nın Doğu Sibirya-Pasifik Okyanusu boru hattı ilgili iç siyasetinden rahatsız olan Çin, Rusya'nın merkezinde yer aldığı boru hattı ağlarını devre dışı bırakarak Kazakistan ve ŞİÖ üyesi olmayan Türkmenistan'la boru hatları kurmuştur. Yine de ŞİÖ içerisinde Orta Asya ülkelerine yönelik Rusya ve Çin arasındaki rekabet sınırlıdır. Kısmen bunun sebebi, Rusya'nın birinci ilgi alanı güvenlikken, Çin Rusya'nın güvenlik konularına olan ilgisine el uzatmama konusunda dikkatli davranmıştır. Çin ŞİÖ'nun bir ekonomik serbest ticaret bölgesi haline gelmesini teklif etmiş, Rusya Çin'in böyle bir düzenlemede baskın taraf olacağı gerekçesiyle bu fikri desteklememektedir. Çin, toprak bütünlüğü ve ulus egemenliği prensiplerine paralel olarak, Rusya'nın Gürcistan'a savaş açmasına karşı çıkmış, Abhazya ve Güney Osetiya'nın bağımsız devletler olarak tanımayı reddetmiş ve ŞİÖ'nun Rusya'yı desteklememesini sağlamıştır.

ŞİÖ Çin’le Rusya arasında güven eksikliğinin olduğu bir ilişki geliştirmeyi sağlamış ve ilişki ‘çıkar eksenli’ olarak tanımlanmaktadır. Fakat stratejik olarak ortaklıkları, iki ülke arasındaki ilişki için iyi bir temel oluşturmaktadır ve Rusya Çin’in temel menfaatlerine uygun konuları desteklemektedir: BM’ye destek, egemenlik ve özellikle insan hakları ve demokrasi konusunda ülkelerin içişlerine karışmamak, çok kutuplu bir dünya, istikrarlı bir Orta Asya ve uzayın silahlandırılmasına karşı çıkmak.

İki ülkenin konumlarının birçok uluslararası konuda kesişmesi ABD’nin gözünde genel olarak bir sorun teşkil etmektedir. Ancak daha önce de dikkat edildiği üzere iki ülke arasında anlaşmazlıklar sürmektedir. Rusya, Çin’in Orta Doğu’daki etkisini artırması ve Çin’den Rusya’ya göç konularında endişe duymaktadır. Çin, silah ve askeri teknoloji satışı konusunda Rusya’ya güvense de, Rusya’nın Çin’e ileri askeri teknoloji satışı konusunda endişeleri olduğunu da bilmektedir. Çin genellikle ileri düzey askeri malzemelerin alımında güçlükler yaşamakta ve Rusya’yla olan askeri kapsamlı işbirliğinin, Rusya ve Hindistan arasındaki askeri işbirliğinin gerisine kaldığının bilincindedir. Sonuç olarak, Rusya’da Çin’in Rusya korkusu ile eşdeğer olmayan bir Çin korkusu vardır. Dolayısıyla gelecekte iki ülke arasındaki ortaklık büyük ihtimalle farklılıklar kadar yakınlaşmalarla nitelenecektir.

2.3.6 Şanghay İşbirliği Örgütü

Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO), altı üye ülkeden oluşan Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan ve dört gözlemci ülke olan Moğolistan, İran, Hindistan ve Pakistan’dan oluşan çok taraflı bir gruptur ve 2001 yılında kurulmuştur.

Bu organizasyon son zamanlarda dış gözlemciler tarafından “dünyanın en az bilinen ve en az analiz edilen” çok taraflı grubu, “nükleer bombalara sahip OPEC” ve muhtemel bir anti-Amerikan “Asya NATO” olarak tanımlanmıştır. İlk selefi olan Şangay Beş mekanizması, 1996 yılında Çin tarafından başlatıldı ve Çin'in başlamış olduğu bu türden ilk uluslararası organizasyon oldu. Şanghay Beş mekanizmasının ilk amacı, Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki sınır sorunlarını çözmek için askeri güven oluşturmaktı.

Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin 1989 yılında normalleştirilmesinden sonra, iki ülke sınır sorunlarının çözümünde hızlı bir ilerleme kaydetmiştir. 1990 yılının nisan ayında sınırın doğu tarafında bir anlaşmaya varmışlardı, ancak Sovyetler Birliğinin dağılmasından ve parçalara ayrılmasından sonra, Çin ile eski SSCB arasındaki sınır sorunları Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki anlaşmazlıklara dönüştü.

Rusya tarafından koordine edilen, silahsızlanma ve sınır işaretlemesi konusunda müzakerelere başladılar ve Nisan 1996'da beş ulusun başkanları “Sınır Bölgelerinde Askeri Güveni Derinleştirme Anlaşması” nı imzaladılar. Bu anlaşma, beşli arasındaki ikili ve çok taraflı ilişkiler için önemli bir politika teminatı olarak hizmet etti ve 1996'da Şangay'da “Şangay Beş” mekanizmasının başlatılmasına yardımcı oldu ve bu da SCO'nun temellerini attı. Nisan 1997'de, beş ülke “Sınır Bölgelerinde Askeri Kuvvetlerin Azaltılması Anlaşması” imzaladı.

İki belge --- *Ulusların ve bölgelerin gelişmesini engelleyebilecek askeri tehditlerin kaldırılmasını teşvik etmek için eşitlik, güven, istişare ve karşılıklı yarar ilkelerini önerdi* --- beşli tarafından ortak bir bildiride

birleştirildi ve sınır sorunlarının barışçıl çözümüne katkıda bulunmaya başladı. Çin 1998 yılında Kazakistan ile sınır anlaşmazlıklarını, 1999 yılında Kırgızistan'ı, 2004'te Rusya'yı ve 2006'da Tacikistan'ı çözmüştür. Güvenin tesis edilmesi ve sınır sorunlarının çözülmesinin yanı sıra, Şanghay Beş mekanizması da, beş ülkeyi bölgedeki geleneksel olmayan tehditlerle ortaklaşa yürütebilecek bir platform sağladı.(Fei,2010:4,5)

Orta Asya'daki durum, sözde “üç kötülük” ünün bir sonucu olarak çok karmaşık hale geldi: uluslararası terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıcilık. Ayrıca, uyuşturucu kaçakçılığı, silahların yayılması ve yasadışı göç gibi sınır ötesi suçlar da bölgenin güvenlik ve istikrarına tehdit oluştuyordu. Orta Asya'nın barış ve istikrarının korunması, bölgesel işbirliğini gerektirdi. (Fei,2010:4,5)

Haziran 2001'de kurulan SCO, yalnızca Çin'in Orta Asya'ya yaklaşımını değil, aynı zamanda daha geniş bir dış politika büyük stratejisinin gelişimini anlamak için büyük önem taşımaktadır.

Batılı analistler, ŞİÖ'nun ABD'nin Orta Asya'daki etkisini azaltmayı amaç edindiğini ileri sürmektedirler.¹¹ Eylül 2001 tarihinden sonra ABD'nin Orta Asya ülkelerinde askeri üsleri elde etmesi, ABD'nin Orta Asya'daki, Çin'e yönelik olanlar da dahil, hedefleri konusundaki kuşkuların devam etmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla ABD'nin bölgedeki etkisini dengeleme isteği devam etmiş, bu konuda Çin ABD'ye karşı daha sönük bir tutum sergileyerek Rusya'nın konu hakkında diplomatik olarak daha çok ön plana çıkmasına izin vermiştir. Ancak uygulamada Çin ve diğer ŞİÖ üyeleri rejim istikrarına daha çok önem vermektedir.

Çin Orta Asya sınırlarındaki, özellikle Sincan'daki Uygur nüfusuna etkileyen ve ayrılıkçı bir hareket haline gelme olasılığı olan etnik milliyetçilikten endişe duymaktadır. Diğer ŞİÖ üyelerinin de Çin'in bu endişelerini paylaşması sebebiyle ŞİÖ'nun öncelikleri terörizmle mücadeleyle, dini aşırılık, ayrılıkçılık ve silah ve uyuşturucu kaçakçılığın kaymıdır. Çin ayrıca Orta Asya'daki enerji kaynaklarına, bu kaynakların güvenliği ve boru hatları vasıtasıyla taşınması konularına özel ilgi duymaktadır.

Ayrıca, demokratikleşme, 'renk devrimleri' ve insan hakları hareketleri yoluyla yurtiçinde gerçekleşen dönüşüm süreçleri sebebiyle risk altında olduğunu düşündüğü hükümetlerin isikarı konusuyla ilgilenmektedir. (Harris,2014:167)

2.3.7 ABD/ Trans Pasifik Ortaklık

Çin'in ekonomik ve stratejik nüfuzu son otuz yılda büyüdüğü için, ABD'nin Çin'le ilişkileri geniş bir yelpazede küresel, bölgesel ve iki taraflı konuları kapsayacak şekilde genişledi.

Çin'in ekonomisi şu anda dünyanın ikinci büyük ekonomisi olması ile beraber, Washington, Pekin'in küresel ekonomiyi yeniden dengeleme ve küresel büyümeyi sürdürme konusundaki işbirliğini istiyor. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olan Çin'in, İran ve Kuzey Kore'nin nükleer emellerini engellemeye ve Suriye'deki krizin çözümüne yardımcı olacağını umuyor. Amerika Birleşik Devletleri, Çin'i Tayvan Boğazı, Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi dahil olmak üzere Asya Pasifik'teki barış ve istikrara katkıda bulunmaya teşvik etmeyi amaçlıyor.

ABD, ekonomik gücünü yeniden canlandırmaya odaklanmışken, Çin'le ticaret yapan ve Çin'de faaliyet gösteren ABD'li şirketler için seviyeli oyun alanı elde etmeye çalışıyor;

ticari ve askeri sırları hedefleyen Çin menşeli olduğu iddia edilen siber saldırıları ele almak; ve Çin'de ABD fikri mülkiyet haklarının ihlal edilmesini önlemek.

Şubat 2012'de Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı ziyarette, yılın ilerleyen dönemlerinde Çin'in en iyi lideri olan Xi Jinping, Başkan Obama ve Başkan Yardımcısı Biden ile bir uzlaşma sağladığını ve iki ülkenin “yeni bir işbirliği ortaklığı yolu kuracağını” söyledi. Büyük ülkeler arasında uyumlu bir arada bulunma, sağlam etkileşimler ve kazan-kazan işbirliği. ABD-Çin ilişkisinin bu “yeni modeli” için bazı prensipler zaten mevcut. Obama Yönetimi, Çin'e “dünya meselelerinde daha büyük rol oynayan güçlü, başarılı ve başarılı bir Çin'i memnuniyetle karşıladığını” defalarca garanti etti ve Çin, “Amerika Birleşik Devletleri'ni barışa, bölgede istikrara ve refaha katkıda bulunan bir Asya-Pasifik ülkesi olarak kabul ettiğini” belirtti.

Bununla birlikte, ABD-Çin ilişkileri uzun süredir devam eden karşılıklı güvensizlik tarafından köleleştiriliyor. Bu güvensizlik kısmen iki ülkenin çok farklı siyasi sistemlerinden kaynaklanıyor. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki pek çok kişi Çin'in otoriter yönetim sisteminden ve bazen de muhaliflerin acımasızca bastırılmasından rahatsızlık duyuyor.

Çin'deki bazı kişiler, Amerika'yı Çin'e basın özgürlüğü ve internet özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları hafifletmeye, dini uygulayıcılara ve etnik azınlıklara yönelik muamelelerini iyileştirmeye ve vatandaşlarının yasal haklarına saygı göstermeye ittiğinde, ABD'nin asıl amacının

istikrarı bozmak olduğuna ve komünist partiyi iktidardan uzaklaştırmak olduğuna inanıyor.

ABD ve Çin ekonomileri birbirine çok bağımlı olsalar da, 2012 yılında ikiye katlanan 536 milyar dolarlık ticaretle, iki ülkenin farklı ekonomik modelleri güvensizliğe katkıda bulundu.

Çin ekonomisinde devlet önemli bir rol oynar ve devlete ait şirketler Çin'in en büyük işletmelerinin egemenliğine hakim olurlar. ABD ekonomisinin aksine, Çin ekonomisi de son yıllarda, büyüme için tüketimden ziyade ağırlıklı olarak ihracat ve yatırımlara bağılıydı.(Lawrence,2013,1)

ABD Başkanı Barack Obama'nın 2011 yılında yaptığı Asya'ya yönelik ABD politikasının, ya da pivot stratejisinin, yeniden dengeleneceğine dair duyurunun tam da bunu yapma potansiyeli olduğu ileri sürülmüştür.Pivot stratejisinin en önemli ekonomik bileşenlerinden biri, şimdilerde Trans-Pasifik Ortaklığı Anlaşması (TPO) adıyla bilinen Trans-Pasifik Stratejik Ekonomik Ortaklık Anlaşmasıdır.2005 yılında Bruney,Şili,Singapur ve Yeni Zelanda, başka ülkelerin de üyeliğine açık olan bir serbest ticaret bölgesi kurmuştur.2008'de ABD buna katılmış ve TPO Anlaşması'nın kapsamı, ABD Dışişleri Bakanl Hillary Clinton'un bahsettiği ekonomik konulara 'değerleri'i ekleyen unsurları da dahil ederek önemli derecede genişlemiştir.

TPO Anlaşması üzerinde yürütülen müzakereler ile ilgili gelişmelere Çin'in resmi tepkisi ılımlı olmuştur.Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Çin'in TPP Anlaşması müzakerelerindeki gelişmeleri izlediğini ve ilgili üye devletlerle iletişim kurmaya hazır olduğunu belirtmiştir.

Çin'in kıdemli ticaret müzakerecisi Long Yongtu Çin'in TPO ile yakından ilgilendiğini ve ABD'yle konu hakkında irtibata geçmeye hazırlandığını belirtmiştir. Birçok Çinli yorumcu ekonomik olmaktan çok siyasi olarak gördükleri TPO Anlaşmasına ABD'nin üye olmasının arkasında yatan sebepler

konusunda oldukça eleştirel davranmaktadır. Bu durum, ABD'nin Çin'i frenlemek ve ekonomik gelişmesini durdurmak isteği yönündeki Çin'deki görüşleri pekiştirmekle birlikte, nihai sonuç konusunda kuşkulardır.

2.3.8 Avrupa Birliği

AB ile Çin arasındaki diplomatik ilişkiler, 1975 yılında 36 yıl önce kuruldu. Hem Çin hem de AB, o zamandan beri büyük değişiklikler geçirdi. Yıllar süren temas, işbirliği ve zorluklardan sonra, 2003 yılında "Stratejik Ortaklık" şeklinde yeni bir ilişkiye ulaşıldı. Söylemeye gerek yok ki, AB ve Çin çok sayıda ortak çıkarları paylaşıyor, fakat aynı zamanda çıkar çatışması alanları da var.

2000 yıllarda Çin, ilişkiler kurmak için bölgesinin ötesine, Avrupa'ya yönelmiştir. Çin'in Avrupa'yla özellikle ekonomik ilişkileri yeni olmamakla birlikte, 2004 yılında AB'yle çok taraflılığı geliştirmek ve Amerika hegemoniyasını kısıtlama gibi ortak çıkarları yansıtan, ayrıca Çin'in çok kutuplu dünya arzusuna uygun olan kapsamlı stratejik ortaklık ilan edilmiştir (Harris, 2014)

Büyüyen bir güç olan Çin, Avrupa'yı önemli bir ekonomik ortak olarak görüyor, ancak aynı zamanda onu, küresel meselelerde Çin'i stratejik bir rakip olarak algılayan ABD'nin hâkimiyetini dengelemek için kullanıyor.

Çin daha iddialı hale gelirken, Avrupa'yı ABD'den daha uygun ve daha az tehditkar bir ortak buluyor. Avrupa'nın ileride bazı zorlu seçimleri var: Bir yandan ekonomik işbirliği, iki tarafın maddi fayda için birlikte çalışmasına izin veriyor, ancak siyasi rejimlerdeki ve değer inançlarındaki farklılıklar ve göreceli kazanımların hesaplanması, ikili ilişkilerde sorunlara yol açıyor.

Çin, küresel sorunlara çözüm önerebilecek ya da bunları bulmada kilit rol oynayan bir ülkeye dönüştü. Bu eğilim, ekonomik krizden bu yana, Avrupa'nın en azından asgari düzeyde güvenilirliğini korumak için acilen ve acilen kaynaklara ihtiyaç duyması nedeniyle vurgulanmıştır. Avrupa ve ABD'nin aksine, Çin'in ekonomik başarısının anahtarı, harcadığı miktardan daha fazlasını elde etmek için esrarengiz yeteneğidir. Bugün Çin, dünya ekonomisinin no.1 alacaklı ulusudur.

Çin, 2000'lerin ortasından ekonomik nüfuzu sayesinde ikili ilişkilerden fayda sağlayacağını anladığı küresel finansal krizin başlangıcına kadar ilişkilerin seviyesini düşürmüştür. Borcu fazla olan Avrupa ülkeleri Çin'in hem bonoya, hem de doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla yerel şirketlere yatırım yapmasını teşvik etmiştir. Bono alımları genelde, söz konusu ülkedeki yatırım olanakları ile ilişkilendirilmiştir. Çin'in AB'deki doğrudan yabancı yatırımları 2000'lerde önemli derecede artmıştır. Çin'in 'Avrupa'yı satın aldığı' söylenirken, AB'nin endişesi, Çin'in yatırımlarını idare etmek için AB ülkelerinin bir araya gelememesi olmuştur.

Son 20 yirmi yılda Çin'in bölgesinde dış politikaya yaklaşımı, savunma amaçlı arkadaş arayışından yükselen bir güç olarak daha açık bir duruşa dönmüştür.

Tiananmen Meydanı ayaklanması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra uluslararası izolasyonuna engel olma arayışındaki Çin, aradığı rahatlığı, başta ASEAN ve sonrasında ŞİÖ olmak üzere, çok taraflı topluluklarda bulmuş, daha önce şüpheyile yaklaştığı bu tip bölgesel toplulukları kendi konumunun temsili ve çıkarlarının korunması için işe yarar bulmuştur.

Her ne kadar küresel etkiye ve artan küresel erişime sahip olsa da, Çin her zaman bölgesel bir güç olmanın ötesine geçememiştir. Yine de bölgede yükselen güçleri yapmak istediğini yapmatkadır: kurumsal sistemi çıkarlarına uyacak şekilde değiştirmekte, özellikle çevreyi etkilemek için uluslararası ortamı kontrol etme yeteneğini geliştirmekte ve böylece daha aktif olmaktadır.

SONUÇ

Ekonomik reform, ekonomik kurumlarda bir piyasa ekonomisine yönelik değişikliklerden oluşuyordu. Bu değişiklikler, önceki adımlarda elde edilen sonuçlara ve deneyimlere bağlı olarak adım adım gerçekleşiyor. Çin piyasası kurumlarının birçok eksiği kalmaktadır, ancak piyasa kurumlarındaki eksikliklere rağmen hızlı ekonomik büyüme devam etmektedir. 1978 öncesi ve sonrasındaki toplam faktör verimliliğindeki artış oranlarının, öncesinde sıfıra ve sonrasında yılda yüzde üç'e yakın olmasıyla kıyaslandığında, reformun büyümeye katkısı olduğu yönünde hiçbir soru bulunmamaktadır. Çin sonraki yıllarda dışa açılmanın faydalarını görmekteydi ve ülke ekonomisi hızla kalkınmakta ve diğer büyük güçleri endişelendire bilecek bir güç doğmaktaydı. 1990 yılından sonra Yabancı Sermayelere kapısını açan Çin artan gücü ve uluslararası ticarete aktif iştirak etmesiyle artık uluslararası alanda dikkatleri üzerine çeke bilmişti.

Son bir buçuk yıl içinde, Çin'in dış politikasında büyük gelişmeler görülmüş, Xi Jinping'in daha aktif dış politikası, ancak son örnek olmuştur. Çin'in Xi Jinping altında, dünyayı olduğu gibi kabul eden bir statüko gücü olmayacağı ve Çin'in küresel düzeni yeniden şekillendirmeyi amaçlayan revizyonist bir güç olmasını beklememiz gerektiği açıktır. Şimdiye kadar delillerin gösterdiği gibi, Xi'nin “başarılar için çaba göstermeye” yöneldiğini kabul etse bile, eski Çin dış politika stratejisinden “düşük bir profili koruyarak” tamamen ayrılmasının hâlâ olası olmaması muhtemeldir. 2010'da Shaun Breslin, Çin'i “tatminsiz bir sorumlu büyük güç” olarak nitelendirdi (Breslin, 2010)

KAYNAKÇA

YAMAGUCHI, Shinji (2016), “The Continuity and Changes in China’s Perception of the International Order” :63-64-65

(www.nids.mod.go.jp/english/publication/kiyo/pdf/2016/bulletin_e2016_5.pdf, 11.02.2018)

TAO, Ran – Brooks, Ray (November, 2013), “China’s Labor Market Performance and Challenges”:3-7-11

(www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03210.pdf), (02.3.2018)

MAJID, Nomaan, 2015 “The great employment transformation in China”:4-5,

(www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_423613.pdf, 09.01.2018)

TUNG, Chen-yuan (2005), “Overview of Chinese Economic Reforms: Initiatives, Approaches and Consequences”:3-4,

(www3.nccu.edu.tw/~ctung/Documents/W-B-a-18.doc, 19.03.2018)

JONQUIERES, de Guy (2014) “In search of China’s foreign policy”:1, (<http://www.ecipe.org/app/uploads/2014/12/PB04.pdf>, 19.03.2018)

JAKOBSON, Linda (2013) “China’s Foreign Policy Dilemma”:3-4-5, (https://www.files.ethz.ch/isn/159724/jakobson_chinas_foreign_policy_dilemma_web_1.pdf, 17.12.2017)

AFET, (2015) “ China’s Foreign Policy and External Relations”:13, ([www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549057/EXPO_STU\(2015\)549057_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/549057/EXPO_STU(2015)549057_EN.pdf), 21.03.2018)

WEISSMANN, Mikael (2015), “Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer “Striving For Achievement”:151-152

(www.diva-portal.org/smash/get/diva2:817328/FULLTEXT01.pdf)
(23.03.2018)

DI, Yan-“China’s Employment Policies and Strategies”:1,
www.oecd.org/employment/emp/37865430.pdf, (25.02.2018)

YİĞİN, Sevil (2009), “ÇİN EKONOMİSİ VE DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ” , Yüksek Lisans Tezi, Adana
library.cu.edu.tr/tezler/7323.pdf ,23.03.2018)

GALE, Fred SHANE, Mathew (2004), “China: A Study of Dynamic Growth”:8, (library.uoregon.edu/ec/e-asia/read/chinadyno.pdf, 6.02.18

HƏBİBZADƏ, Elcan (2007) “Salam, Çin”, Azər nəşr, Bakı
elibrary.bsu.az/books_460/N_335.pdf, (25.03.2018)

GLASER, Bonnie (2014) “Chinese Foreign Policy under Xi Jinping: Continuity and Change”:1,
asiacenter.harvard.edu/files/asia-center/files/glaser_-_12-32014.pdf?m=1435075886 ,(04.05.2018)

DUMBAUGH, Kerry; MARTIN, F. Michael (2009) “Understanding China’s Political System :1(Introduction)
(refworld.org/pdfid/4b73cd512.pdf)(11.04.18)

MORRISON, Wayne (2018) “China’s Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States”:4,5
(fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf), (01.04.2018)

JOHN,Jojin (2014) “South Korea–China Relations and the Northeast Asian Strategic Puzzle”:2

(<http://www.icsin.org/uploads/2015/04/06/5efd5a84d531bc4ea2625b459c9cfd3f.pdf>),(26.02.2018)

FEI,Gao (2010) “The Shangahi Cooperation Organization and China’s NewDiplomacy”:4,5

(www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20100700_The%20Shanghai%20Cooperation%20Organization%20and%20China's%20New%20Diplo%20macy.pdf),(27.04.2018)

VLIET, van Tim (2016) “Sino-Japanese relations: The role of the Chinese business community during Sino-Japanese tensions”:3,4,

(<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/45491/van%20Vliet%2C%20T%20s0854468%2C%20MA%20Thesis%20Final%20Version.pdf?sequence=1>)

HARRIS,Stuart (2014),Çin Dış Politikası, çev.Aslan Yavuz Şiir, Matbuat yayın grubu,İstanbul

countrystudies.us/china/126.htm, (01.04.2018)

forumonpublicpolicy.com/archive07/thomas.pdf , (02.04.2018)

www.nippon.com/en/in-depth/a00802 ,(02.04.2018)

www.uscc.gov/sites/default/files/Annual_Report/Chapters/Chapter%203%2C%20Section%204%20-%20China%20and%20North%20Korea.pdf

srknzks.blogcu.com/cin-halk-cumhuriyeti-1949/13872196 ,(25.03.2018)

turkish.cri.cn/chinaabc/chapter2/chapter20401.htm ,(26.03.2018)

tr.wikipedia.org/wiki/1989_Tiananmen_Meydan%C4%B1_Olaylar%C4%B1, (02.04.2018)

valeriaribeiroufabr.files.wordpress.com/2017/07/william-a-joseph-politics-in-china-an-introduction-second-edition.pdf , (06.04.2018)